

Proef ingediend met het oog op het behalen van de graad van
Master of Science in de Communicatiewetenschappen

'Vervallen in clichés?': Een kwalitatief onderzoek naar de representatie van lesbiennes in Vlaamse tv-fictie.

Rani LIEKENS

0528579

Academiejaar 2018-2019

Promotor: Joke Bauwens

Jury: Rein DEMUNTER

Sociale Wetenschappen & Solvay Business School

Dankwoord

Na een erg intensief masterjaar leg ik met het schrijven van dit dankwoord de laatste hand aan mijn masterproef. Het is een jaar geweest waarin ik enorm veel heb geleerd op wetenschappelijk, maar ook op persoonlijk vlak. Na deze intense periode maak ik graag van de gelegenheid gebruik om de mensen die mij hebben geholpen en/of hebben gesteund bij het schrijven van deze masterproef te bedanken.

Eerst en vooral wil ik mijn promotor, professor Joke Bauwens, bedanken voor de goede begeleiding doorheen het hele proces. De vele feedbackmomenten en haar tips hebben mij gedreven tot een eindresultaat waar ik trots op ben. Ze is van bij het begin meegegaan in mijn eigen voorstel om de representatie van lesbiennes in Vlaamse fictiereeksen te onderzoeken, waardoor het onderwerp van mijn masterproef er een is geworden dat me nauw aan het hart ligt. Zonder haar vertrouwen en aanmoedigen was dit echter niet mogelijk.

Daarnaast wil ik ook mijn ouders bedanken voor het vertrouwen en de onvoorwaardelijke steun doorheen mijn hele studieperiode. Ze hebben me alle kansen gegeven om mijn bachelor en master in de communicatiewetenschappen te kunnen behalen. Ze geloofden in mijn kunnen, soms meer dan ik zelf deed.

Ook mijn vriendin wil ik graag bedanken. Zij heeft meermaals moeten omgaan met een gefrustreerde, onzekere en vermoeide versie van mezelf. Hierbij heeft ze me het voorbije jaar gesteund, moed ingepreemd, maar vooral in mij geloofd. Dank u, lief, om mij te pushen tot het uiteindelijke resultaat.

Verder wil ik ook mijn familie en vrienden bedanken voor de steun het voorbije jaar. Hierbij een eervolle vermelding voor mijn maatje, mijn partner in crime, en de mannelijke versie van mezelf: Arno. Bedankt om mij steeds moed in te praten, om vier jaar lang een even grote uitsteller te zijn als ik, maar vooral om de Clyde van mijn Bonnie te zijn in de wondere wereld van de VUB.

Last but not least ook nog een enorm grote dankuwel aan Joke De Bruyn, Charlotte Anne Bongaerts, Lynn Van Royen en Leen Roels. Dankzij hun medewerking kon ik mijn masterproef naar een hoger niveau tillen door mijn analyse te toetsen aan hun eigen ervaringen. Jullie zijn allemaal zalige actrices, maar bovenal prachtige mensen die me met hun open blik en hun positieve kijk op de wereld hebben verwonderd.

Aantal woorden: 23.930

Inhoudsopgave

1. Abstract.....	6
2. Inleiding	6
3. Literatuurstudie	10
3.1 <i>Stereotypen</i>	10
3.1.1 Genderstereotypen	11
3.1.2 Genderlabels.....	12
3.1.3 Stereotypering van lesbiennes.....	13
3.2 <i>Representatie</i>	19
3.2.1 Rol van media.....	19
3.2.2 Lesbiennes in de media	20
3.2.3 Heteronormativiteit	22
3.3 <i>Feminisme</i>	23
3.3.1 Lesbisch feminisme	24
3.3.2 Post-feminisme	25
3.4 <i>Conclusie</i>	27
4. Empirisch onderzoek	28
4.1 <i>Methodologisch onderzoeksopzet</i>	28
4.1.1 Sampling – selectie van de eenheden	28
4.1.2 Methode van analyse	31
4.1.2.1 Stap 1: Personages	32
4.1.2.2 Stap 2: Verhaallijn	33
4.1.2.3 Stap 3: Thema’s.....	33
4.1.2.4 Stap 4: Setting.....	33
4.1.2.5 Stap 5: Beantwoorden van de onderzoeksvraag	34
4.2 <i>Rapportage</i>	34
4.2.1 Analyse Kinderen Van Dewindt: Lies Dewindt	35
4.2.1.1 Analyse van het personage.....	35
4.2.1.2 Terugkoppeling naar theoretisch kader	37
4.2.1.3 Encodering versus decodering	39
4.2.2 Analyse Marsman: Femke Marsman.....	41
4.2.2.1 Analyse van het personage.....	41
4.2.2.2 Terugkoppeling naar theoretisch kader	43
4.2.2.3 Encodering versus decodering	45
4.2.3 Analyse Gent-West: Sam Beckers	47
4.2.3.1 Analyse van het personage.....	47
4.2.3.2 Terugkoppeling naar theoretisch kader	48
4.2.3.3 Encodering versus decodering	50
4.2.4 Analyse Professor T: Saskia Vogels.....	52
4.2.4.1 Analyse van het personage.....	52
4.2.4.2 Terugkoppeling naar theoretisch kader	53
4.2.4.3 Encodering versus decodering	56
4.2.5 Overzichtstabel	58
5. Algemeen besluit.....	59

6. Bibliografie	62
6.1 <i>Wetenschappelijke literatuur</i>	62
6.2 <i>Niet-wetenschappelijke bronnen</i>	65
7. Bijlagen	67

Overzicht bijlagen zoals ingediend op Canvas

Bijlage 1: Transcriptie *Kinderen Van Dewindt*

Deze bijlage omvat de transcriptie van seizoen 2 van *Kinderen Van Dewindt*. Hierbij werd voornamelijk gefocust op de scènes met het lesbische personage, Lies Dewindt.

Filename: 1. Transcriptie Kinderen van Dewindt

Bijlage 2: Analyse kader *Kinderen van Dewindt*

Deze bijlage omvat het analysekader waar alle essentiële informatie van de reeks, die gehaald werd uit de transcriptie, in een kader werd verzameld. Aan de hand van dit kader werd de rapportage uitgevoerd.

Filename: 2. Analyse kader Kinderen van Dewindt

Bijlage 3: Vragenlijst interview Joke De Bruyn

Deze bijlage omvat een document met de vragenlijst die opgesteld werd voor het interview met Joke De Bruyn in verband met haar vertolking van Lies Dewindt.

Filename: 3. Vragenlijst Joke De Bruyn

Bijlage 4: Interview Joke De Bruyn

Deze bijlage omvat het audiobestand van het interview met Joke De Bruyn.

Filename: 4. Interview Joke De Bruyn.m4a

Bijlage 5: Transcriptie *Marsman*

Deze bijlage omvat de transcriptie van *Marsman*. Hierbij werd voornamelijk gefocust op de scènes met het lesbische personage, Femke Marsman.

Filename: 5. Transcriptie Marsman

Bijlage 6: Analyse kader *Marsman*

Deze bijlage omvat het analysekader waar alle essentiële informatie van de reeks, die gehaald werd uit de transcriptie, in een kader werd verzameld. Aan de hand van dit kader werd de rapportage uitgevoerd.

Filename: 6. Analyse kader Marsman

Bijlage 7: Vragenlijst interview Lynn Van Royen

Deze bijlage omvat een document met de vragenlijst die opgesteld werd voor het interview met Lynn Van Royen in verband met haar vertolking van Femke Marsman.

Filename: 7. Vragenlijst Lynn Van Royen

Bijlage 8: Interview Lynn Van Royen

Deze bijlage omvat het audiobestand van het interview met Lynn Van Royen.

Filename: 8. Interview Lynn Van Royen.m4a

Bijlage 9: Transcriptie *Gent-West*

Deze bijlage omvat de transcriptie van seizoen 1 van *Gent-West*. Hierbij werd voornamelijk gefocust op de scènes met het lesbische personage, Sam Beckers.

Filename: 9. Transcriptie Gent-West

Bijlage 10: Analysekamer *Gent-West*

Deze bijlage omvat het analysekamer waar alle essentiële informatie van de reeks, die gehaald werd uit de transcriptie, in een kamer werd verzameld. Aan de hand van dit kamer werd de rapportage uitgevoerd.

Filename: 10. Analysekamer Gent-West

Bijlage 11: Vragenlijst interview Charlotte Anne Bongaerts

Deze bijlage omvat een document met de vragenlijst die opgesteld werd voor het interview met Charlotte Anne Bongaerts in verband met haar vertolking van Sam Beckers.

Filename: 11. Vragenlijst Charlotte Anne Bongaerts

Bijlage 12: Interview Charlotte Anne Bongaerts

Deze bijlage omvat het audiobestand van het interview met Charlotte Anne Bongaerts.

Filename: 12. Interview Charlotte Anne Bongaerts.m4a

Bijlage 13: Transcriptie *Professor T.*

Deze bijlage omvat de transcriptie van seizoen 3 van *Professor T.* Hierbij werd voornamelijk gefocust op de scènes met het lesbische personage, Saskia Vogels.

Filename: 13. Transcriptie Professor T

Bijlage 14: Analysekamer *Professor T.*

Deze bijlage omvat het analysekamer waar alle essentiële informatie van de reeks, die gehaald werd uit de transcriptie, in een kamer werd verzameld. Aan de hand van dit kamer werd de rapportage uitgevoerd.

Filename: 14. Analysekamer Professor T

Bijlage 15: Vragenlijst interview Leen Roels

Deze bijlage omvat een document met de vragenlijst die opgesteld werd voor het interview met Leen Roels in verband met haar vertolking van Saskia Vogels.

Filename: 15. Vragenlijst Leen Roels

Bijlage 16: Interview Leen Roels

Deze bijlage omvat het audiobestand van het interview met Leen Roels.

Filename: 16. Interview Leen Roels.m4a

Bijlage 17: Foto's lesbische personages

Deze bijlage is een document met foto's van de vier personages. Hiermee kan de analyse verduidelijkt worden wat betreft het uiterlijk. Aangezien het uiterlijk van de actrices vaak verschilt van het uiterlijk van het personage, gaat het hier om foto's van de personages zelf.

Filename: 17. Foto's Personages

1. Abstract

De huidige masterproef onderzoekt hoe lesbiennes gerepresenteerd worden in Vlaamse fictiereeksen. Aan de hand van een narratieve inhoudsanalyse wordt de representatie van lesbiennes in vier Vlaamse fictiereeksen geanalyseerd. Hierbij ligt de focus op bestaande stereotypen die al dan niet aan bod komen, maar ook op een eventuele evolutie die te zien is tussen 2005 en 2019. De geselecteerde reeksen voldoen aan een aantal criteria die naar boven komen in de voorafgaande literatuurstudie, maar ook de grootte van de rol van het lesbische personage is belangrijk voor de selectie. De reeksen die geanalyseerd worden zijn *Kinderen van Dewindt* (Eén), *Marsman* (Eén), *Gent-West* (Vier) en *Professor T* (Eén). De laatste jaren is er meer negatieve stereotiepe beeldvorming dan vroeger, aangezien lesbiennes alleen nog noemenswaardig aan bod komen in misdaadreeksen. Hierdoor wordt de normalisering van lesbiennes belemmerd. Aan de hand van dit onderzoek kan dit in de toekomst verbeterd worden door lesbiennes meer aan bod te laten komen in verschillende genres en op een genormaliseerde manier.

Trefwoorden: lesbiennes, stereotypen, heteronormativiteit, normalisatie, Vlaamse fictiereeksen

2. Inleiding

Wereldwijd is naar schatting vijf tot acht procent van de bevolking homo, lesbisch of biseksueel, of in het kort: holebi. Dat is bijna één op tien. Heel concreet wil dit zeggen dat er in elke klas, in elke trein, in elke bus minstens één holebi aanwezig is, aldus Çavaria, een organisatie die opkomt voor holebi's en transgenders. Opkomen voor deze onzichtbare minderheid blijkt nog steeds broodnodig. Dat is bijna wekelijks te zien in de media (www.cavaria.be). Nog al te vaak is er te lezen of te zien dat holebi's slachtoffer zijn geworden van homofob geweld. Steunpunt Gelijke Kansen geeft dit weer in cijfers: negen op de tien holebi's heeft ooit te maken gehad met verbaal of psychisch geweld, één op drie met fysiek geweld en één op vijf met materieel geweld (www.steunpuntgelijkekansen.be). Volgende krantenkoppen staven alvast de hierboven vermelde cijfers:

- 'Weer homo in elkaar geslagen' (Knack, 2012)
- 'Homofob geweld in Gent' (VTM Nieuws, 2012)
- 'Homofob geweld neemt toe én blijft te vaak onbestraft' (HLN, 2017)
- 'Man slachtoffer van homofob geweld tijdens Antwerp Pride' (ATV, 2018)
- 'Drie jongemannen slachtoffer van homofob geweld, daders zijn spoorloos' (Het Nieuwsblad, 2018)
- 'Homofob geweld in Gent: man blijft aangehouden, vrouw vrij onder voorwaarden' (Het Nieuwsblad, 2018)

Dit zijn slechts enkele voorbeelden van homofob geweld doorheen de jaren. Er zijn echter nog veel meer gevallen bekend, wat aantoont dat het nog steeds cruciaal is om holebi's te normaliseren in de samenleving en om een meer realistisch beeld van deze minderheidsgroep weer te geven in de media. Op die manier kunnen holebi's correct gerepresenteerd worden.

De voorbije jaren is er ook vanuit de overheid belangstelling geweest omtrent holebi en transgender personen. Zo verscheen in 2010 een brochure over het holebi- en transgenderbeleid in Vlaanderen. De focus lag hierbij op jongeren en educatie. Dat dit beleid noodzakelijk is, bewijzen niet alleen de hierboven vermelde quotes, maar ook een scholierenenquête uit 2003. Deze enquête werd uitgevoerd door de Universiteit Antwerpen en werd gefinancierd door de toenmalig minister van Onderwijs en Vorming. Uit de enquête, van vzw 'De Holebifabriek', bleek dat jongeren holebi's steeds meer aanvaarden, maar dat zich 'outen' nog steeds een probleem blijft. Door hieromtrent beleid te voeren, moet ook het 'outen' op termijn minder moeilijk worden voor holebi-jongeren (Gelijke Kansen in Vlaanderen, 2010).

De positieve tendens binnen de aanvaarding van holebi's, is een stap in de goede richting. De vraag is echter of deze positieve evolutie ook weerspiegeld wordt in mediarepresentaties. Hierbij is het belangrijk dat zowel in non-fictie als in fictie een correcte representatie aanwezig is. Op deze manier kunnen holebi's genormaliseerd worden in de samenleving. De mate waarin holebi's aan bod komen in Vlaamse fictiereeksen, werd reeds onderzocht door Vanlee, Dhaenens en Van Bauwel (2018). De vraag is nu op welke manier ze gerepresenteerd worden en of hier ook een positieve evolutie in terug te vinden is.

Uit eerder wetenschappelijk onderzoek blijkt dat wanneer holebi's op het kleine scherm verschijnen het voornamelijk gaat om mannen. Wanneer er dan al representatie is, wil dit echter nog niet zeggen dat deze minderheidsgroep op een realistische manier wordt weergegeven. Dhaenens (2012) onderzocht de manier waarop de levenswijze van homo's in bepaalde reeksen wordt weergegeven. Uit dit onderzoek kon hij concluderen dat homo's op een zeer heteronormatieve wijze worden afgebeeld. Ook Dow (2001) deed onderzoek naar de manier waarop de levenswijze van holebi's wordt afgebeeld, en ook zij kon uit haar onderzoek afleiden dat er voornamelijk gefocust wordt op het heteronormatieve. Dit maakt dat de representatie van holebi's helemaal geen realistische weergave is van de realiteit. Deze studies gebeurden echter in het buitenland en werden uitgevoerd op enkele specifieke reeksen. De conclusies veralgemenen over de landsgrenzen heen is moeilijk.

Vanlee, Dhaenens en Van Bauwel (2018) deden een kwantitatief onderzoek naar de representatie van holebi's in Vlaamse fictie. Hierbij brachten ze in kaart in welke fictiereeksen personages zaten die homo, lesbienne of biseksueel waren. Op deze manier ontdekten ze dat holebi's zeer vaak op een homogene manier worden weergegeven. Ze gaven hier zelf echter aan dat een kwalitatief onderzoek nodig is om hun kwantitatief onderzoek aan te vullen. Hier

is namelijk nog een beduidend hiaat te zien in de wetenschappelijke literatuur. Vandaar het huidige onderzoek naar de representatie van lesbiennes in Vlaamse fictie.

De Gay & Lesbian Alliance Against Defamation of kortweg GLAAD, een Amerikaanse homorechtenorganisatie, bekijkt elk jaar hoeveel personages in fictiereeksen holebi zijn. Uit het jaarrapport van GLAAD bleek in 2017-2018 dat 6,4 procent van de 901 hoofdrollen in series LGBTQ'ers (Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender en Queer) waren. Hierbij maken ze echter wel een onderscheid tussen lineaire televisie en streamingdiensten. Op lineaire zenders waren er voornamelijk homo's te zien, terwijl op streamingdiensten voornamelijk lesbiennes de bovenhand namen (GLAAD, 2018).

Het huidige onderzoek focust op de representatie van lesbiennes in Vlaamse fictiereeksen. Hierbij wordt gekeken naar reeksen die gemaakt werden vanaf 2005 tot op heden. Het aantal holebi's op televisie is de voorbije jaren dan wel gestegen, maar dit impliceert niet dat de manier waarop ze gerepresenteerd worden overeenkomt met de realiteit, of dat er net bepaalde stereotypen de bovenhand nemen. Verder onderzoek is aangewezen.

Uit deze problematiek komt volgende hoofdonderzoeksvraag naar boven, namelijk:

“Op welke manier worden lesbiennes gerepresenteerd in Vlaamse televisiefictie?”

Om de onderzoeksvraag zo goed mogelijk te beantwoorden, zijn er enkele deelvragen geformuleerd, alvorens het algemener beeld van de hoofdvraag te kunnen vormen. Dit zijn de volgende:

- *“Worden de bestaande stereotypen rond lesbiennes bevestigd in Vlaamse televisiefictie? Op welke manier gebeurt dit?”*
- *“Op welke manier evolueren de representaties doorheen de tijd?”*

In het huidig onderzoek staan volgende concepten centraal: representatie, stereotypen, feminisme, normalisering en heteronormativiteit. Deze concepten zullen worden toegepast op Vlaamse televisiefictie. Met deze concepten in het achterhoofd wordt tijdens en na de analyse duidelijk op welke manier lesbiennes gerepresenteerd worden in Vlaamse fictie, en of deze representaties al dan niet op een positieve manier bijdragen aan de normalisatie van lesbiennes.

De methode die in dit onderzoek aan bod komt is van kwalitatieve aard. Op deze manier is het mogelijk om dieper in te gaan op de representatie van lesbiennes in Vlaamse fictie. Dit kwalitatief onderzoek omvat een narratieve inhoudsanalyse. Hierbij wordt de verhaallijn geanalyseerd om de achterliggende ideeën en beweegredenen van personages te doorgronden. Dit gebeurt aan de hand van de verschillende afleveringen waar de verhaallijn

van het lesbische personage op de voorgrond treedt. Hierbij wordt er voornamelijk gekeken naar de verhaallijn, om zo te focussen op de manier waarop lesbische personages aan bod komen. Verder wordt er ook rekening gehouden met de kenmerken van de personages en het genre van de fictiereeks. Deze verschillende analyses zorgen ervoor dat eventuele evoluties doorheen de jaren naar boven komen.

De structuur van het onderzoek is sterk gevormd door de methode. Eerst is er een literatuurstudie, die voornamelijk focust op stereotypen, normativiteit en feminisme. Hieruit worden bepaalde criteria, aandachtspunten en theses gedistilleerd die gebruikt kunnen worden bij de analyse van de Vlaamse fictiereeksen.

Bij de analyse zelf komt elke fictiereeks apart aan bod. Op elke fictiereeks wordt een analyse uitgevoerd. Na deze analyse volgt een interview met de actrice in kwestie. Deze interviews dienen ter contextualisering. Op deze manier wordt duidelijk wat de bedoeling is van bepaalde verhaallijnen, op welke manier de actrices hun personage toen wilden neerzetten, en of dit al dan niet verschilt van de interpretatie die eraan gegeven wordt na het bekijken van de afleveringen.

De Vlaamse fictiereeksen die geanalyseerd werden, zijn geselecteerd op basis van een aantal criteria die aan bod kwamen in de voorafgaande literatuurstudie. Om een goede analyse uit te voeren, was het noodzakelijk dat de verhaallijn van het lesbische personage voldoende aan bod kwam. De fictiereeksen die geanalyseerd werden, zijn: *Kinderen van Dewindt*, *Marsman*, *Professor T* en *Gent-West*.

Het doel van deze analyse was nagaan of er een bepaalde evolutie terug te vinden was doorheen de tijd. Dit gebeurde door de analyses van de verschillende fictiereeksen met elkaar te vergelijken, en door te kijken naar welke stereotypen aan bod kwamen in welk genre. Hierbij werd duidelijk hoe de representatie van lesbiennes is geëvolueerd doorheen de jaren.

Uit de analyse werd vervolgens een conclusie gevormd, waarbij er voornamelijk rekening werd gehouden met de vooraf opgestelde onderzoeksvragen. Hierbij werd er ook een link gelegd naar de literatuurstudie, om weer te geven hoe de behandelde concepten aan bod komen, eventueel geëvolueerd zijn en misschien een andere invulling krijgen bij Vlaamse fictie, dan naar boven kwam bij gelijkaardige onderzoeken in het buitenland. Op basis van de conclusie is het mogelijk om bepaalde aanbevelingen te doen naar de sector toe, waarbij de focus ligt op een zo realistisch mogelijke representatie in Vlaamse fictiereeksen.

3. Literatuurstudie

3.1 Stereotypen

Om te weten wat stereotypen rond lesbiennes zijn, is het belangrijk om eerst en vooral te weten wat stereotypering in het algemeen is. Greenwald en Banaji (1995, pp. 4-28) definiëren een stereotype als volgt:

A stereotype is a socially shared set of beliefs about traits that are characteristics of members of a social category. Whereas an attitude implies a consistent evaluative response to its object, a stereotype may encompass beliefs with widely diverging evaluative implications. (Greenwald & Banaji, 1995, p. 24)

Ze geven hier met andere woorden weer dat stereotypen worden toegekend aan sociale groepen. Deze ideeën rond bepaalde sociale groepen zitten werkelijk in de maatschappij ingebakken, waardoor men iedereen die tot eenzelfde sociale groep behoort over dezelfde kam scheert. Naast de definitie van hierboven, geven Greenwald en Banaji (1995, pp. 4-28) ook nog voorbeelden van hoe stereotypen gevormd worden en hoe deze tot uiting komen in de maatschappij:

For example, the stereotype of members of a certain group (e.g., cheerleaders) may simultaneously include the traits of being physically attractive (positive) and unintelligent (negative). (Greenwald & Banaji, 1995, p. 24)

Dit is een schoolvoorbeeld van de manier waarop stereotypen ervoor zorgen dat mensen zich anders gaan gedragen tegenover anderen wanneer ze bepaalde eigenschappen, gelinkt aan een bepaalde stereotypering, aan deze andere personen toekennen (Greenwald & Banaji, 1995, pp. 4-28).

Cover (2004) haalt aan dat stereotypering eigenlijk het bevroren is van een bepaald deel van de productie van een tekst, waarbij zelfs ontkennen en weerleggen ervoor zorgt dat de stereotypen verder verspreid worden. Deze auteur maakt zich echter ook bedenkingen bij de stereotypen die bestaan rond holebi's. Het probleem omtrent stereotypering is complex. Zo haalt de auteur aan dat een stereotype gebruikt wordt als een soort van algemene overeenkomst binnen een bepaalde groep mensen. Hierbij worden unieke individuen gereduceerd tot een deel van een homogene groep. Dit gebruik van stereotypen wordt als negatief gezien. Er is echter tegelijkertijd wel een vraag vanuit de holebi-community naar meer zichtbaarheid, wat ze uiten in verschillende Prides. Cover zegt hier het volgende over:

Although such visibility drives are often linked with a local political issue, they are necessarily reliant on the presentation of a visually unified group of people through recognizable stereotyping by fixing a visible bodily image to a set of ideas, attributes, behaviours or dispositions; a shared sense of identity corresponsive with the promotion of belonging. (Cover, 2004, p. 81)

Volgens Cover (2004) zijn holebi's afhankelijk van deze stereotypering. Op deze manier staan ze als groep sterker en hebben ze het gevoel dat ze ergens bij horen, dankzij het gevoel van gedeelde identiteit. Deze gedeelde identiteit omvat zowel een aantal uiterlijke als innerlijke kenmerken (Cover, 2004, pp. 81-97).

In 2007 had ook Chung het over stereotypen. Deze auteur omschrijft stereotypering als het reduceren de unieke karaktereigenschappen van mensen. Verder haalt hij ook aan dat de complexiteit van gedragingen vereenvoudigd wordt. Stereotypen zijn een eerder negatieve sociale categorisering waardoor vooroordelen gevormd worden die nefast zijn voor de samenleving. Deze definitie is in dit geval het meest accuraat (Chung, 2007, pp. 98-107).

Nu duidelijk is wat stereotypen juist inhouden, dringt in het kader van het huidig onderzoek de vraag zich op welke stereotypen er bestaan rond lesbiennes. Door deze stereotypen weer te geven in de huidige literatuurstudie kan nadien gekeken worden of deze stereotypen al dan niet aan bod komen in de geselecteerde Vlaamse fictiereeksen.

Om de stereotypen die bestaan rond lesbiennes bloot te leggen, dienen ook genderstereotypen op zich weergegeven te worden. Aan de hand van de stereotypen die bestaan rond vrouwen in het algemeen, kunnen de stereotypen die bestaan rond lesbiennes aangehaald en vergeleken worden met deze stereotypen. Dit zorgt ervoor dat het duidelijk wordt in welke mate stereotypen rond vrouwen in het algemeen overeenkomen met stereotypen rond lesbiennes.

3.1.1 Genderstereotypen

Clarke en Arnold deden in 2017 onderzoek naar stereotypen die bestaan rond gender. Hierbij kwamen ze tot de conclusie dat vrouwen vaak gezien worden als personen met communale kenmerken, zoals lief zijn, medeleven tonen, en dergelijke, terwijl mannen eerder als sterk, onafhankelijk en ambitieus worden getypeerd. Hiernaast heerst vaak het idee dat vrouwen zich voor specifieke activiteiten engageren die typisch zijn voor dit gender, zoals bijvoorbeeld breien. Bij mannen gaat het hier eerder over activiteiten die te maken hebben met leiderschap. Ook als het gaat over beroepen wordt er vaak stereotiep naar zowel vrouwen als mannen gekeken. Zo zal er bij verpleegsters eerder aan vrouwen worden gedacht, terwijl agenten gelinkt worden aan mannen. Belangrijk bij deze analyse is dat de eigenschappen die bij de verschillende genders horen als congruent worden aanzien. Indien een persoon één van

de kenmerken heeft, zullen de andere kenmerken automatisch gelinkt worden. Een kanttekening die hier gemaakt kan worden, is dat de respondenten van dit onderzoek afkomstig zijn uit de Verenigde Staten en dat dit niet onderzocht is in Europa (Clarke, & Arnold, 2009).

Opmerkelijk in dit onderzoek is dat de stereotiepe kenmerken gekoppeld aan mannen en vrouwen omgedraaid worden wanneer het gaat over homo's en lesbiennes. Dit wordt door Kite en Deaux (1987) aangehaald als de 'gender inversion theory'. Deze theorie houdt in dat lesbiennes eerder te maken krijgen met de mannelijke stereotypen en vice versa. Het zorgt ervoor dat het bipolaire model van genderstereotypering in stand gehouden wordt en ondersteund wordt door deze theorie. Ook uit onderzoek van Powlishta (2009) blijkt dat heteromannen als mannelijker aanzien worden dan heterovrouwen, terwijl homo's als vrouwelijker aanzien worden dan lesbiennes (Kite, & Deaux, 1987, pp. 83-96; Blashill, & Powlishta, 2009, pp. 783-793).

In het onderzoek van Clarke en Arnold werd nagegaan op welke manier homo's en lesbiennes deze genderstereotypen bekijken. Aangezien voordien de respondenten steeds uit hetero's bestonden, of dat geaardheid niet benoemd werd, is het belangrijk om te weten of de visies overeenkomen. Uit dit onderzoek is gebleken dat homo's en lesbiennes effectief dezelfde genderstereotypen geïnternaliseerd hebben, ook wanneer het om homo's en lesbiennes gaat. Belangrijk hierbij is dat het niet gaat om stereotypen rond lesbiennes, maar om genderstereotypen (Clarke, & Arnold, 2009, pp. 149-158).

Nu duidelijk is dat lesbiennes dezelfde genderstereotypen geïnternaliseerd hebben als heterovrouwen, is het mogelijk om te kijken naar de mate waarin lesbiennes vatbaar zijn voor deze genderstereotypen. Niedlich, Steffens, Krause et al. onderzochten in 2015 of lesbiennes minder vatbaar zijn voor negatieve stereotypen dan heterovrouwen. Volgens deze auteurs is het traditionele stereotype beeld van vrouwen dat ze leuk en schattig zijn, maar incompetent. Uit dit onderzoek is gebleken dat het in sommige gevallen klopt dat lesbiennes minder vatbaar zijn voor genderstereotypen dan heterovrouwen. Zo worden vrouwen die hun eigen carrière aanpassen aan de noden van hun partner automatisch als een traditioneel stereotiepe vrouw gezien. Dit terwijl lesbiennes, en vrouwen die niet vermelden wat hun eigen carrière beïnvloedt, automatisch worden gezien als niet-traditionele vrouwen. Dit houdt volgens het onderzoek van de auteurs in dat deze laatste als competent en agentiek worden aanzien (Niedlich, Steffens, Krause, et al., 2015, pp. 1439-1447).

3.1.2 Genderlabels

Om verder te gaan op de genderstereotypen van Clarke en Arnold (2009), hebben Bimbi, Golub en Walker (2012) het over genderlabels. Hierbij worden er bepaalde labels toegekend aan subgroepen van lesbiennes. Dit gebeurt op basis van het gedrag, de kledij, etc. Deze labels

zorgen voor genderexpressie en lesbische identiteit. Hiermee verwijzen de auteurs naar de manier waarop lesbiennes uit een bepaalde subgroep gezien worden in de gemeenschap. Ook de interactie binnen deze gemeenschap wordt voor een deel bepaald door deze labels (Bimbi, Golub, & Walker, 2012, pp. 90-107).

Het onderzoek van Bimbi, et al. (2012) ligt volledig in lijn met het onderzoek van Clarke en Arnold (2009), hoewel zij lesbiennes aan de hand van die labels opdelen in twee categorieën. Enerzijds hebben zij het over 'butch' (macho, mannelijk) en anderzijds over 'femme' (vrouwelijk). Hierbij worden de vrouwen die gecategoriseerd worden als 'butch' als mannelijk gelabeld op het genderspectrum, terwijl 'femme' lesbiennes als vrouwelijk worden gezien. Hiermee stellen zij dat de stereotypen rond mannen, die in het onderzoek van Clarke en Arnold aan bod kwamen, eigenlijk ook toepasbaar zijn op 'butch' lesbiennes, terwijl de stereotypen rond vrouwen toepasbaar zijn op 'femme' lesbiennes (Bimbi, Golub, & Walker, 2012, pp. 90-107; Clarke, & Arnold, 2009, pp. 149-158).

Waar Clarke en Arnold (2009) het nog hadden over stereotypen van vrouwen in het algemeen, geven Bimbi et al. weer dat lesbiennes door de heersende stereotypen gecategoriseerd worden aan de hand van bepaalde labels. Dit countert het onderzoek van Clarke en Arnold (2009), aangezien zij alle lesbiennes als een grote homogene groep bekeken, waarop dezelfde stereotypen steeds van toepassing waren (Bimbi, Golub, & Walker, 2012, pp. 90-107; Clarke, & Arnold, 2009, pp. 149-158).

3.1.3 Stereotypering van lesbiennes

Bambilla, Carnaghi en Ravenna gaan nog verder. In hun onderzoek kijken zij naar de stereotypen die bestaan rond lesbiennes. Hierbij zien zij eerst en vooral de mogelijkheid om lesbiennes onder te verdelen in categorieën, waarbinnen bepaalde stereotypen aan bod zullen komen. Zij hebben in hun onderzoek in 2011 hetero's bevraagd omtrent de categorieën van lesbiennes. Hieruit kwamen vier verschillende categorieën. Net zoals in het onderzoek van Bimbi, et al. (2012) werd hier zowel 'butch', als 'femme' onderscheiden als subcategorie van lesbiennes. Bij deze categorieën is het onderscheid vooral terug te brengen op de genderrollen. De twee andere categorieën die naar boven kwamen in dit onderzoek, zijn 'closeted' en 'outed' lesbiennes, waarbij de focus ligt op de sociale zichtbaarheid (Bambilla, Golub, & Ravenna, 2011, pp. 101-110; Bimbi, Golub, & Walker, 2012, pp. 90-107).

Bij het onderzoek van Bambilla et al. (2011) is het echter belangrijk om een kleine kanttekening te maken. Zo geeft Wilkinson in een onderzoek uit 2006 weer dat er een duidelijk verschil is tussen ingroup en outgroup. In het onderzoek van Bambilla et al. waren het enkel hetero's die aangaven in welke categorieën zij lesbiennes onderverdelen. Volgens de theorie van Wilkinson, gaat het hier om een categorisering door een groep van buitenstaanders. Deze auteur stelt dat wanneer hetzelfde gevraagd zou worden aan lesbiennes zelf (de ingroup), dat

de uitkomst van het onderzoek zeer anders zou zijn (Wilkinson, 2006, pp. 139-155; Bambilla, Gulob, & Ravenna, 2011, 101-110).

Naast het feit dat het belangrijk is het verschil tussen ingroup en outgroup te erkennen, halen Viss en Burn (2001) aan dat er een verschil is in perceptie tussen lesbiennes en heterovrouwen. Zo geven zij weer dat negatieve stereotypen van groepen waar je zelf niet toe behoort ervoor kunnen zorgen dat er een superioriteitsgevoel ontwikkeld wordt ten opzichte van die bepaalde groep. Deze negatieve stereotypen zijn, volgens Viss en Burn (2001), slechts een simplistische weergave van een veel complexere realiteit. De auteurs halen ook aan dat homofobie eigenlijk deze negatieve stereotypen ondersteunt, en dat homofoben holebi's niet als gelijkwaardig zien aan hetero's. Verder hebben ze het ook over een heteroseksuele bias, waarbij hetero's zichzelf als superieur en voornamelijk natuurlijker beschouwen, in vergelijking met holebi's. Viss en Brun (2001) zeggen dat dit ervoor zorgt dat er een negatief beeld heerst van holebi's. Zij zijn echter niet de enige auteurs die dit zo zien. Snyder en Uranowitz deden in 1978 reeds onderzoek naar stereotypen en de percepties die hierrond bestaan. Zij kwamen toen al tot de conclusie dat er ook omtrent het 'lesbisch worden' stereotypen bestaan. Volgende zaken kwamen toen naar boven wat betreft lesbiennes: ze werden mishandeld door hun vader, ze hebben nog nooit een vaste vriend gehad, ze gaan niet op dates en ze zijn onaantrekkelijk (Viss, & Burn, 2001, pp. 169-177; Snyder, & Uranowitz, 1978, pp. 941-950).

Het onderzoek van Viss en Burn (2001) toont aan dat er een significant verschil is tussen de perceptie van heterovrouwen omtrent lesbiennes en die van lesbiennes zelf. Dit verschil is echter niet heel negatief. De auteurs zien dit als een positieve vooruitgang. Een belangrijke kanttekening is ook het feit dat heterovrouwen slechts twee mogelijkheden weergeven wanneer zij een lesbienne kennen. Ofwel is deze lesbienne een uitzondering op de regel, ofwel voldoet ze aan het stereotiepe beeld. Het tijds kader speelt hier echter ook een belangrijke rol. Het onderzoek dateert uit 2001 (Viss, & Burn, 2001, pp. 169-177).

Naast een verschil in perceptie (Viss, & Burn, 2001), blijkt er uit onderzoek van Cover (2004) echter ook een verschil te zijn in stereotypen. Zo is er volgens Cover ook sprake van 'lesbian self-stereotyping'. Hierbij kennen lesbiennes bepaalde stereotypen aan zichzelf toe. Deze stereotypen zijn 'positief' tegengesteld aan de stereotypen die als 'standaard' aanzien worden. De standaard stereotypen omvatten vaak een bepaalde graad van vrouwelijkheid/mannelijkheid en worden heel vaak aan lesbiennes toegekend door personen die niet zelf tot deze groep behoren. In beide gevallen is de representatie van het uiterlijk echter gelinkt aan bepaalde gedragingen en bepaalde manieren van bewegen (Viss, & Burn, 2001, pp. 169-177; Cover, 2004, 81-97) .

Nu er al iets meer duidelijkheid bestaat over de manier waarop stereotypen tot stand komen en hoe ze gepercipieerd worden door zowel out- als ingroups, is het belangrijk te kijken naar

de bestaande stereotypen rond lesbiennes. Dit gebeurt aan de hand van een onderzoek van Geiger, Harwood en Hummert uit 2006. Hun onderzoek omvat de stereotypen rond lesbiennes die leven bij universiteitsstudenten in de Verenigde Staten (Geiger, Harwood, & Hummert, 2006, pp. 165-182).

Uit het onderzoek van Geiger, Harwood en Hummert (2006) zijn acht verschillende types van stereotypering voortgekomen, waarbij er verschillen te zien zijn tussen positieve en negatieve percepties, maar ook tussen zwakke en sterke persoonlijkheid. Op basis van deze verschillen is het mogelijk om twee clusters te vormen, namelijk: een positief en een negatief cluster. In het positieve cluster zitten de volgende stereotypen: 'lipstick lesbian', 'career oriented feminist', 'soft butch' en 'free spirit'. Het negatieve cluster omvat dan weer de 'hypersexual lesbian', de 'sexually confused lesbian', de 'sexually deviant lesbian' en de 'angry butch'. Aan deze stereotypen werden telkens verschillende kenmerken gekoppeld, waardoor personen met deze eigenschappen automatisch worden gezien als dit stereotype. Tabel 1 en 2 op de volgende pagina's geven weer welke kenmerken als typerend worden gezien voor de verschillende stereotypen (Geiger, Harwood, & Hummert, 2006, pp. 165-182).

Tabel 1: Typerende kenmerken van stereotypen uit het positieve cluster

Positief			
Lipstick lesbian	Career oriented feminist	Soft Butch	Free spirit
Aantrekkelijk	Milieubewust	Atletisch	Excentriek
Mooi	Vegetarisch	Machtig	Non-conformist
Sexy	Zorgeloos	Feminist	Anders
Schattig	Cool		Mysterieus
Meisjesachtig	Expressief		Aantrekkelijk
Niet-butch	Open-minded		Lichtgeraakt
Zorgzaam	Artistiek		
Lief	Creatief		
Gevoelig	Natuurlijk		
Vriendelijk	Individualistisch		
Gelukkig	Liberaal		
Moederlijk	Trots		
Keurig	Wilskrachtig		
Normaal	Assertief		
	Openhartig		
	Hoog zelfvertrouwen		
	Onafhankelijk		
	Moedig		
	Sociaal		
	Nobel		
	Realistisch		
	Gefocust op carrière		
	Succesvol		
	Welvarend		

(Gebaseerd op Geiger, Harwood, & Hummert, 2006, p. 172; zelf vertaald)

Tabel 2: Typerende kenmerken van stereotypen uit het negatieve cluster

Negatief			
Hypersexual	Sexually Confused	Sexually Deviant	Angry Butch
Veel relaties hebbend	Verlegen	Queer	Confronterend
Seksueel geobsedeerd	Onderdanig	Raar	Dominant
Biseksueel	Verward	Vuil	Agressief
	Onzeker	Weerzinwekkend	Luid
	Bang van mannen	Walgelijk	Koppig
	Seksueel gefrustreerd	Vies	Heerszuchtig
		Schandelijk	Streng
		Onbeschoft	Verdedigend
		Immoreel	Boos
		Zondig	Onaangenaam
		Mentaal ziek	Bitchy
		Ziek	Onbeschoft
		Abnormaal	Gemeen
			Geen humor
			Egoïstisch
			Jaloers
			Gezet
			Onvrouwelijk
			Macho
			Mannelijk
			Gespierd
			Jongensachtig
			Overgewicht
			Lelijk
			Tweeslachtig

(Gebaseerd op Geiger, Harwood, & Hummert, 2006, p. 173; zelf vertaald)

Wat in tabel 1 en 2 opvalt is dat er zowel negatieve als positieve stereotypen naar boven komen. Hierbij is een verband te zien met de 'self-stereotyping' van Cover (2004), waarbij lesbiennes zichzelf een positief tegengestelde stereotype aanmeten, in vergelijking met de stereotypen die heterovrouwen toekennen aan lesbiennes. In het onderzoek van Geiger, Harwood en Hummert (2006) zijn het echter niet enkel lesbiennes die de positievere stereotypen naar boven halen, wat toch een opmerkelijk verschil is tussen beide onderzoeken (Geiger, Harwood, & Hummert, 2006, pp. 165-182; Cover, 2004, pp. 81-97).

Nog veel opmerkelijker is dat de resultaten van het onderzoek van Geiger, Harwood en Hummert (2006) de 'gender inversion theory' van Kite en Deaux (1987) onderuit halen. De theorie van Kite en Deaux (1987) houdt namelijk in dat de genderstereotypen die voor mannen gelden, ook zullen gelden voor lesbiennes. Hierbij wordt geïnsinueerd dat enkel de kenmerken die ook geassocieerd worden met mannen zullen worden toegekend aan lesbiennes. Dit wordt in het onderzoek van Geiger et al. weerlegd, aangezien er hier ook vrouwelijke kenmerken worden toegekend bij de verschillende stereotypen. Dit gebeurt veelal bij de positievere stereotypen. Zo is de 'lipstick lesbian' een goed voorbeeld van een bepaald stereotype dat bestaat rond lesbiennes, waarbij de vrouwelijke kenmerken de bovenhand nemen (Geiger, Harwood, & Hummert, 2006, pp. 165-182; Kite, & Deaux, 1987, pp. 83-96).

Bovenstaand onderzoek van Geiger, Harwood en hummert (2006) focust bij de stereotypen zowel op karaktereigenschappen, als op uiterlijke kenmerken. Creed (1995) deed onderzoek naar de 'Lesbian bodies', en focuste hierbij op de uiterlijke kenmerken van lesbiennes. Hieruit blijkt dat het lichaam van een lesbienne doorheen de jaren steeds op een andere manier benaderd werd, weliswaar door de 'outgroup', meer bepaald de mannelijke bevolking. Zo kwamen er drie kenmerkende stereotypen naar boven in dit onderzoek. Het 'mannelijke lichaam', is gedurende lange tijd het populairste stereotype geweest, en komt zelfs de dag van vandaag nog naar boven. Hierbij wordt letterlijk geïnsinueerd dat een lesbienne een man is die gevangen zit in een vrouwenlichaam. Een tweede stereotype is het 'animalistic lesbian body', waarbij het lichaam van een lesbienne als een dier wordt gezien. Zo wordt bijvoorbeeld de 'tomboy', een meisje waarvan het lichaam tweeslachtig is, vaak geassocieerd met een hond of een paard. Een laatste stereotype is het 'narcissistic body', waarbij er voornamelijk gekeken wordt naar fotografie en film. Lesbiennes worden hier tegenover elkaar gezet, als het ware een spiegelbeeld. De rol van mannen wordt in dit geval omschreven als volgt:

Like masturbation, lesbianism was seen as inextricably linked to self-absorption and narcissism. Men were shut out from this world – hence they understood the threat offered by the lesbian couple. (According to popular male mythology, what the lesbian really needs is a good fuck, that is, a phallic intrusion to break up the threatening duo.) (Creed, 1995, p. 99)

Creed (1995) haalt hierbij aan dat mannen er vaak vanuit gaan dat lesbiennes seks moeten hebben met een man om te beseffen dat ze niet op vrouwen vallen. Dit valt bij het 'narcissistic body' weg, aangezien mannen in dit geval beseffen dat dit niet zal werken (Geiger, Harwood, & Hummert, 2006, pp. 165-182; Creed, 1995, pp. 86-103).

Dit zijn echter de stereotypen die aan de lichamen van lesbiennes werden toegekend door de 'outgroup', wat inhoudt dat dit niet zo gezien wordt door de lesbiennes in kwestie zelf. Wat de 'ingroup' stereotypen betreft, geeft Creed (1995) het volgende weer:

Preoccupied with the construction of the properly socialized feminine body, lesbian-feminism of the 1970s became obsessed with appearance, arguing that the true lesbian should reject all forms of clothing that might associate her image with that of the heterosexual woman and ultimately with patriarchal capitalism. The proper lesbian had short hair, wore sandals, jeans or a boiler suit, flannel shirt and rejected all forms of make-up. (Creed, 1995, p. 101)

In deze quote geeft Creed (1995) aan dat lesbiennes zichzelf bepaalde voorschriften opleggen wat betreft kledij. Dit doen ze om tot de groep te horen en een gemeenschappelijke identiteit uit te dragen. Op deze manier bestendigen ze voornamelijk het stereotype 'mannelijke lesbische lichaam', en zelfs specifieker het 'angry butch' stereotype van Geiger, Harwood en Hummert (Creed, 1995, pp. 86-103; Geiger, Harwood, & Hummert, 2006, pp. 165-182).

3.2 Representatie

3.2.1 Rol van media

Stereotypen vinden steeds opnieuw hun weg in de maatschappij. Zoals Cover (2004) aanhaalt, worden bij stereotypering welbepaalde onwaarheden omtrent een bepaalde groep van de bevolking doorgegeven. Zelfs deze stereotypen ontkennen of weerleggen zorgt er eigenlijk onbewust ook voor dat deze nog verder verspreid worden (Cover, 2004, pp. 81-97). Dat de media een bepaalde rol spelen in het reproduceren en bestendigen van deze stereotypen, wordt aangehaald in een aantal wetenschappelijke onderzoeken. Hierbij gaat het voornamelijk om casestudies, waarbij wordt nagegaan op welke manier media bepaalde berichtgeving en/of texts aanpakken wanneer het gaat over lesbiennes.

Everitt en Camp (2009) deden onderzoek naar de berichtgeving rond een lesbienne, Brewer genaamd, die opkwam bij de verkiezingen in Canada. Deze auteurs kwamen tot de conclusie dat tijdens haar campagne de berichtgeving die over haar verscheen voornamelijk focuste op de verschillen die zij vertoont met de heteronormativiteit. Hierdoor werd er geen aandacht besteed aan haar kennen en kunnen (Everitt, & Camp, 2009).

Dit zorgt volgens de auteurs voor barrières voor de holebi-gemeenschap, waardoor zij eigenlijk weerhouden worden van het tonen van hun competenties en van het uiten van hun point of view. Dit zorgt er ook voor dat lesbiennes vaak pas openlijk voor hun geaardheid uitkomen na verkiezingen in plaats van tijdens hun campagne. Brewer deed dit bewust ervoor, met de gekende gevolgen op vlak van berichtgeving (Everitt, & Camp, 2009, pp. 24-39).

3.2.2 Lesbiennes in de media

Verschillende auteurs wijzen op het feit dat representatie van verschillende bevolkingsgroepen zeer belangrijk is. Hierbij stellen ze dat media en de manier waarop bepaalde delen van de bevolking worden gerepresenteerd, een invloed uitoefenen op de ontvangers van deze boodschappen. De vraag is dan nog maar op welke manier deze representatie de ontvangers beïnvloeden en wat het effect hiervan is op zowel de betrokkenen als de anderen.

In 2005 deed Hammack onderzoek naar de ontwikkeling van seksuele oriëntatie. De auteur haalt hierbij aan dat context en cultuur een belangrijke rol spelen bij de vorming van seksuele oriëntatie, en meer bepaald de zelf-perceptie ervan. Hammack geeft aan de hand van de resultaten van het onderzoek volgende definitie weer:

In this formulation, sexual orientation is defined as the biologically based affective disposition of sexual desire which motivates behavior and assumption of identity. There are three important propositions embedded in this definition: (1) that individuals possess a biological disposition to respond affectively to members of a particular sex; (2) that this disposition is reflected in sexual desire, and (3) that a subjective understanding of one's desire in the context of a specific cultural model of human sexuality leads to behavioral practice and identity assumption. (Hammack, 2005, p. 276)

Hiermee haalt Hammack aan dat er zowel biologische factoren, als factoren van verlangen en vertegenwoordiging meespelen in de ontwikkeling van seksuele oriëntatie. Deze vertegenwoordiging komt hier aan bod in die zin dat er in de Westerse cultuur een dichotomie heerst waarbij er enkel 'hetero' of 'holebi' bestaat. Deze labels zorgen ervoor dat het duidelijk is welke groepen gerepresenteerd worden. Door duidelijk af te bakenen wie hetero en wie holebi is, worden de kenmerken van deze personen toegeëigend aan een bepaald label. Dit zorgt ervoor dat culturele factoren, zoals media, invloed kunnen hebben op de zelf-perceptie van holebi's, zoals de auteur aanhaalt (Hammack, 2005, pp. 267-290).

Gomillion en Giuliano (2011) gebruiken het voorgaande onderzoek van Hammack (2005) als basis om verder onderzoek te doen naar het effect van representatie in de media op de zelf-perceptie van holebi's. Aan de hand van zowel een kwantitatief luik, als een kwalitatief luik, proberen zij te achterhalen op welke manier rolmodellen invloed hebben op holebi's in de

Verenigde Staten. Ze doen dit aan de hand van diepte-interviews. De interviewees geven aan dat media hun zelf-realisatie heeft beïnvloed, doordat er LGB rolmodellen aan bod kwamen. Hieruit leiden de auteurs af dat vertegenwoordiging van holebi's effectief een positieve invloed heeft op het ontdekken en accepteren van LGB identiteit (Gomillion, & Giuliano, 2011, pp. 330-354; Hammack, 2005, pp. 267-290).

Hoewel zowel Hammack (2005), als Gomillion en Giuliano (2011) aanhalen dat vertegenwoordiging van holebi's in media alleen maar positieve gevolgen met zich meebrengt voor deze minderheidsgroep, wijst Gamson (2000) wel op een kleine, maar belangrijke nuance. Deze auteur haalt namelijk aan dat de goede bedoelingen van media zelf vaak in twijfel getrokken kunnen worden. Zo stelt Gamson zelfs dat de media eigenlijk een industrie is die absoluut niet geeft om wie deze holebi's zijn. Media kijken volgens hem voornamelijk naar de entertainmentwaarde, en niet naar wie er schuilgaat achter het scherm. Dit maakt de lijn tussen media gebruiken en gebruikt worden door de media om meer kijkers/volgers/lezers te lokken zeer dun (Hammack, 2005, pp. 267-290; Gomillion, & Giuliano, 2011, pp. 330-354; Gamson, 2000, pp. 451-454).

Doordat de representatie van holebi's, en, belangrijk voor dit onderzoek, dus ook lesbiennes, een invloed heeft op de identiteit en zelfontplooiing van deze minderheidsgroep, dient er ook gekeken te worden naar de manier waarop lesbiennes gerepresenteerd worden. Zoals Gamson (2000) al aanhaalde, is het belangrijk om het gebruiken van media goed te onderscheiden van het gebruikt worden door media. Jackson en Gilbertson (2009) sluiten hierbij aan en deden onderzoek naar de manier waarop lesbiennes gerepresenteerd worden. Zij kwamen tot de conclusie dat media lesbiennes vaak representeren als 'hot lesbians'. Dit houdt in dat lesbiennes in de media vaak worden geframed als een seksueel verlangend, maar ook seksueel begeerd lustobject. Uiteraard worden zij afgebeeld op zo een manier dat ze als 'hot' en 'sexy' gezien worden binnen de heteroseksuele norm. Dit houdt, volgens de auteurs in dat ze slim en knap zijn, en vrouwelijke rondingen hebben. Op deze manier proberen mediamakers meer kijkers, voornamelijk mannelijke kijkers, te lokken naar hun content (Gamson, 2000, pp. 451-454; Jackson, & Gilbertson, 2009, pp. 199-224).

Lesbiennes worden echter niet altijd op deze manier gerepresenteerd. Voor deze uitvoering, werden lesbiennes vaak afgebeeld als mannelijk en onaantrekkelijk. De omschakeling naar de post-feministische versie van zichzelf, die werkelijk wordt afgebeeld als een lustobject, is er gekomen om meer mannen aan te trekken. De auteurs stellen dat het hetero publiek beseft dat de gerepresenteerde lesbienne niet gelinkt wordt aan de effectieve identiteit, maar vooral aan een 'act of performance'. Hierdoor krijgt de representatie een pornografische connotatie. Verder geven de auteurs ook aan dat door deze representatie andere lesbiennes genegeerd worden, wat ervoor zorgt dat de zogenaamde 'butch' lesbiennes automatisch als mannelijk en onaantrekkelijk worden gezien, in tegenstelling tot de 'femme' lesbiennes die binnen het plaatje van de 'hot lesbian' passen. Dit is met andere woorden een heteronormatieve kijk, die de identiteit van lesbiennes ondermijnt (Jackson, & Gilbertson, 2009, pp. 199-224).

Dat er geen twijfel bestaat over het feit dat het belangrijk is dat holebi's, en meer specifiek lesbiennes, gerepresenteerd worden in de media, weten ook Levina, Waldo en Fitzgerald (2000). In hun onderzoek ondervinden zij dat respondenten die een anti-holebi video gekeken hebben, veel negatiever staan tegenover holebi's, dan de respondenten die een pro-holebi video hebben gekeken. Hiermee tonen deze auteurs aan dat het niet alleen belangrijk is dat holebi's gerepresenteerd worden, maar ook dat de manier waarop holebi's weergegeven worden belangrijk is. Het medium televisie heeft een enorm bereik. Wanneer holebi's negatief of op een irreële manier worden afgebeeld, heeft dit een invloed op hoe deze mensen in het echte leven worden benaderd, aldus Levina, Waldo en Fitzgerald (Levina, Waldo, & Fitzgerald, 2000, pp. 738-758).

3.2.3 Heteronormativiteit

Zoals hierboven reeds vermeld, is de representatie van lesbiennes niet altijd volledig waarheidsgetrouw. Zo zijn er verschillende stereotypen die gehanteerd worden, maar is ook het aantal lesbiennes die in de media verschijnen proportioneel niet correct. Vaak heeft dit te maken met de heersende norm waarbij heteroseksualiteit centraal staat. Heteroseksualiteit wordt als 'normaal' en 'natuurlijk' gezien. Homoseksualiteit wijkt af van de bestaande norm, waardoor het ook minder aan bod komt in de media. Robinson (2005) omschrijft het concept als volgt:

This term is used to designate how heterosexuality is constituted as the norm in sexuality. The perceived 'normal' and 'natural' status of heterosexuality is presumed through the process of normalisation; it takes on an unquestionable position of being the 'true' sexuality, the natural order of things, primarily through the way that it is linked to the male–female biological binary and procreation. (Robinson, 2005, p. 19)

De normalisatie van heteroseksualiteit, wordt vaak zelfs gezien als preventie van homoseksualiteit. McNeill (2013) haalt aan dat in scholen in de Verenigde Staten nog al te vaak actief deelnemen aan de stigmatisatie van holebi-jongeren. Dit doen ze door heteroseksualiteit als het ware te promoten, zijnde de norm van de huidige samenleving. Het gaat zelfs nog verder dan dat, aangezien McNeill in zijn onderzoek ook aanhaalt dat er zelfs sprake is van 'heterosexual privilege' (McNeill, 2013, p. 839), waardoor holebi-jongeren nog steeds benadeeld worden op basis van hun geaardheid. Ook Hylton (2005) haalt aan dat heteronormativiteit ervoor zorgt dat heteroseksuele vrouwen nog steeds bevoordeeld worden en meer kansen krijgen dan lesbiennes. Het is hier echter wel belangrijk mee te geven dat het om een onderzoek gaat uit de Verenigde Staten, en dat dit niet noodzakelijk ook een weerspiegeling is van de situatie in Europa (Robinson, 2005, pp. 19-28; McNeill, 2013, pp. 826-846; Hylton, 2005, pp. 67-82).

Yep (2003) deed onderzoek naar het effect van heteronormativiteit. De auteur heeft het over de schade die berokkend wordt, maar zoekt ook naar een manier waarop heteroseksualiteit minder de norm zou kunnen worden. Hij haalt in zijn onderzoek aan dat het creëren van 'de andere', zoals normalisering van heteroseksualiteit doet met holebi's, er automatisch voor zorgt dat deze 'andere' als minderwaardig wordt gezien. Hiermee ziet Yep normalisatie als een

vorm van sociale controle. Hij geeft niet aan dat heteroseksualiteit onnatuurlijk is, maar hij zegt wel het volgende:

I am not arguing that sexual desires, impulses, emotions, and behaviors toward individuals of a different sex are recent phenomena. They are not, indeed. However, I am suggesting that the social meanings attached to those desires, impulses, emotions, and behaviors are derived from a modern system of ordering and organizing of sexualities, genders, and their pleasures - a historically specific cultural invention called heterosexuality. (Yep, 2003, p. 27)

Om de heteroseksuele norm onderuit te halen, is het nodig om heteroseksualiteit niet langer als enige 'natuurlijke' vorm van seksualiteit te zien, maar als een culturele uitvinding. Een geheel van verlangens, emoties en impulsen die allemaal een sociale betekenis gekregen hebben (Yep, 2003, pp. 11-59).

3.3 Feminisme

Aangezien in dit onderzoek de representatie van lesbiennes in Vlaamse fictiereeksen wordt onderzocht, is feminisme een belangrijk concept. Feminisme is een veelbesproken concept, dat geen eenzijdige definitie kent. Zo haalt onder andere Delmar (1986) aan dat het wel mogelijk is een soort van basisdefinitie te geven, maar dat het door de fragmentatie van feminisme moeilijk is geworden om een eenduidige definitie te maken omtrent dit concept. Zo zijn er radicale feministen, socialistische feministen, lesbische feministen, feministen met een andere huidskleur, enzovoort. In plaats van samen te werken, ziet elke groep zichzelf als het enige juiste feminisme, en uiten ze kritiek op elkaar. De gemeenschappelijke identiteit is er niet meer, waardoor de ooit verenigde vrouwen weer uit elkaar gehaald zijn (Delmar, 1986, pp. 8-33).

Ook Offen (1988) deed onderzoek naar wat feminisme nu eigenlijk is. Deze auteur haalt aan dat er verschillende definities zijn van feminisme. Elk van deze definities is op zijn beurt op een bepaalde manier beïnvloed door politieke standpunten, of draagt een bepaalde emotionele lading met zich mee. Dit zorgt ervoor dat er zowaar geen enkele definitie is die een neutraal beeld vormt van het feminisme. Offen (1988) probeert in haar onderzoek echter een definitie te vormen, die rekening houdt met de historische feiten en hierdoor naar de toekomst toe ook niet vaststaat. De definitie volgens Offen luidt als volgt:

Seen in this way, feminism emerges as a concept that can encompass both an ideology and a movement for sociopolitical change based on a critical analysis of male privilege and women's subordination within any given society. As the starting point for the elaboration of ideology, of course, feminism posits gender, or the differential social construction of the behavior of the sexes, based on their psychological differences, as the primary category of analysis. (Offen, 1988, p. 151)

Offen ziet feminisme als een ideologie en een beweging. Deze beweging wil veranderingen zien in de maatschappij op vlak van ongelijkheid tussen mannen en vrouwen. Dit alles met als basis 'gender'. Hierbij houdt gender niet enkel het geslacht van de persoon in, maar ook de rollen die personen zich hebben toegeëigend onder invloed van sociale constructies waarmee ze in contact komen. Op basis van deze definitie stelt Offen (1988) dat feministen zowel mannen als vrouwen kunnen zijn, zo lang hun ideeën en acties weergeven dat ze zich bewust zijn van ongelijkheid en hier iets aan willen doen, en dat ze dit openlijk tonen (Offen, 1988, pp. 119-157).

3.3.1 Lesbisch feminisme

Nu duidelijk is wat feminisme is, is het belangrijk om meer specifiek te kijken naar feminisme bij lesbiennes. Aangezien er bij de narratieve analyse van de vijf Vlaamse fictiereeksen wordt gefocust op de lesbische personages, is het nodig om feminisme ook toe te spitsen op deze bevolkingsgroep. Hierdoor is het mogelijk naast eventuele stereotypen ook een, al dan niet oppervlakkig, beeld te vormen omtrent de ideologieën die deze personages aanhangen.

Volgens Stein (1992) is lesbisch feminisme ontstaan vanuit de wil om homoseksualiteit bij vrouwen niet langer als een ziekte of als een seksuele voorkeur te beschouwen, maar als een gemeenschappelijke identiteit. Ook Goodloe (1994) haalt aan dat het feminisme genoodzaakt is een gemeenschappelijke identiteit te vormen, om zo serieus genomen te worden op politiek vlak. De auteur geeft dit als volgt weer:

While lesbian feminism at first sought to "liberate the 'lesbian' in every woman" (38), the movement soon found itself faced with the dilemma of identity politics. In order to gain political ground, lesbian feminists felt the need to fix lesbian identity as somewhat stable and coherent, in order to classify lesbians as a "minority" deserving of protection against discrimination, but the boundaries of this identity were fairly narrow, and excluded those whose experience of being lesbian didn't measure up to the feminist "ideal" (45). (Goodloe, 1994, p. 3)

Goodloe (1994) beweert hier dat een gemeenschappelijke identiteit van alle lesbiennes nodig is om als een minderheid gepercipieerd te worden die bescherming nodig heeft tegen discriminatie. Dit is echter een moeilijke opgave, aangezien er op deze manier een soort van ideaalbeeld opgehangen wordt, waar veel lesbiennes niet aan voldoen. Zij vallen dus uit de boot. Thompson (1992) daarentegen geeft aan dat het onderscheid maken tussen lesbisch feminisme en heteroseksuele aanhangers van de feministische ideologie, er net voor zorgt dat de heteroseksuele norm wordt bestendigd. Vrouwen worden op deze manier namelijk uit elkaar gehaald en in aparte categorieën onderverdeeld. Hierdoor wordt de minderheidsgroep net minder zichtbaar, wat zorgt voor een instandhouding van heteronormativiteit. Het lesbisch feminisme streeft met andere woorden zijn doel, namelijk lesbiennes normaliseren, voorbij (Goodloe, 1994, pp. 1-10; Stein, 1992, pp. ; Thompson, 1992, pp. 387-398).

Ellis en Peel (2010) halen in hun onderzoek aan dat lesbisch feminisme in vroegere jaren voornamelijk de heersende ideologie was bij Westerse vrouwen met politieke interesses. Het zijn Wilkinson en Kitzinger (1994) die hierbij aanhalen dat de acceptatie van lesbiennes, wat aan de basis ligt van deze ideologie, eigenlijk een soort van statement was tegenover de heersende heteronormatieve maatschappij. Goodloe (1994) gaat hierbij nog een stapje verder en geeft weer dat in vroegere jaren lesbische feministen niet enkel opperden dat homoseksualiteit geen medische, of biologische oorzaak heeft, maar dat het een keuze is die elke vrouw kan maken en zou moeten maken wanneer ze zich bewust zijn van de onderdrukkende maatschappij waarbij heteromannen centraal staan. Doordat de vroegere lesbische feministen voornamelijk bestonden uit Westerse vrouwen uit de middenklasse, streven deze vrouwen niet de algemene belangen na van alle vrouwen, maar voornamelijk die van zichzelf. Hier kwam al snel kritiek op, aangezien zij de stemmen van onder andere zwarte vrouwen niet lieten horen. De vraag hierbij is of deze vorm van uitsluiting ook plaatsvindt in de Vlaamse fictiereeksen die in dit onderzoek aan bod komen (Ellis, & Peel, 2010, pp. 198-204; Wilkinson, & Kitzinger, 1994, pp. 330-336; Goodloe, 1994, pp. 1-10).

Daar lesbiennes van andere origine vroeger volledig werden uitgesloten in het lesbisch feminisme, aldus Ellis en peel (2010), haalt Alimahomed (2010) aan dat dit vandaag de dag niet meer het geval is. Deze auteur geeft echter wel aan dat er nu nog steeds een vorm van uitsluiting en marginalisering is binnen de lesbische feministen. Hiermee beweert ze dat deze marginalisering het gevolg is van een soort onzichtbaarheid van deze bepaalde groep. Dit zorgt voor vervreemding van deze lesbische vrouwen met een andere etniciteit en bestendigt de huidige situatie, waarbij deze vrouwen onzichtbaar blijven (Ellis, & Peel, 2010, pp. 198-204; Alimahomed, 2010, pp. 151-168).

3.3.2 Post-feminisme

Het concept post-feminisme is een veelbesproken concept. Het is een concept dat volgens Rosalind Gill (2007) op veel verschillende manieren wordt gebruikt, vaak ook contradictorisch. In discussies omtrent dit concept, gaat het vaak over de manier waarop feminisme geëvolueerd is, eerder dan dat het tijdperk van het feminisme volledig over is. Dit is echter wel wat de naam 'post-feminisme' met zich meedraagt en insinueert (Gill, 2007, pp. 136-148).

Hall en Rodriguez (2003) hebben onderzoek gedaan naar de veronderstellingen die leven omtrent dit concept. Zij komen in hun onderzoek uit bij vier verschillende opvattingen die naar boven komen in zowel wetenschappelijke als populaire artikels wat betreft het post-feminisme. Zo wordt er vaak gezegd dat een opkomend anti-feminisme ervoor zorgde dat er sprake is van een post-feminisme. Een ander argument dat vaak naar boven komt is dat feminisme de dag van vandaag helemaal niet meer nodig is. McKenna (2002) is één van de auteurs die aangeeft dat er een soort van geloof ontstaan is in het feit dat feminisme niet meer nodig is, omdat gendergelijkheid reeds bereikt is. Hierdoor zou er sprake zijn van een post-feministische stroming. Daarnaast weerklinkt ook vaak dat een irrelevantie van het

feminisme een oorzaak kan zijn. Het meest voorkomende argument is echter dat er een nieuw soort feminisme opkomt, eerder dan het post-feminisme, namelijk het 'nee, maar'-feminisme. Hall en Rodriguez (2003) concludeerden uit hun onderzoek dat deze argumenten eigenlijk niet reëel zijn. Uit verder onderzoek blijkt dat net jonge vrouwen aanhangers zijn of op zijn minst blijven, van het feminisme. Het is net de oudere generatie die zich tegen het feminisme keert (Hall, & Rodriguez, 2003, pp. 878-902; McKenna, 2002, pp. 285-314).

McRobbie (2004) haalt echter aan dat er een tendens te zien is bij jonge vrouwen, waarbij de vraag gesteld kan worden of alles wat het feminisme in vroegere jaren verworven heeft, tenietgedaan is. Zo haalt ze aan dat jonge vrouwen bewust de cultuur van commerciële seksualiteit vrijwaren van kritiek, ondanks dat ze wel de mogelijkheid en de vrijheid hiertoe hebben. Dit is volgens haar het post-feminisme van de hedendaagse jeugd. Jonge vrouwen bezitten namelijk de verworven vrijheden, maar weigeren bewust om hier gebruik van te maken als het gaat over het bekritisieren van commercialisering van seksualiteit. Hiermee gaat ze onrechtstreeks in tegen de aannames van McKenna, aangezien McKenna aanhaalt dat post-feminisme inhoudt dat er geen nood meer is aan feminisme. McRobbie geeft echter, net zoals Hall en Rodriguez, weer dat feminisme nog steeds bestaat, maar dat het een andere vorm heeft gekregen (McRobbie, 2004, pp. 255-264; McKenna, 2002, pp. 285-314; Hall, & Rodriguez, 2003, pp. 878-902).

Wat betreft de representatie van lesbiennes op een post-feministische manier, geven zowel McRobbie (2004), als Gill (2007) en Jackson en Gilbertson (2009) aan dat lesbische vrouwen plots als sexy en extreem vrouwelijk worden weergegeven. Dit terwijl lesbiennes voordien eerder als mannelijk en onaantrekkelijk werden weergegeven. Onaantrekkelijk hier in die zin dat ze niet als aantrekkelijk zouden worden beschouwd door heteroseksuele mannen. Deze omschakeling heeft ook te maken met relatief nieuwe stereotypen, waarbij er bijna sprake is van een pornificatie van lesbiennes. Door lesbiennes op deze manier te representeren, wordt de heteronormativiteit alleen maar bestendigd, aangezien lesbiennes zo worden afgebeeld met als doel heteromannen aan te trekken (McRobbie, 2004, pp. 255-264; Gill, 2007, pp. 136-148; Jackson, & Gilbertson, 2009, pp. 199-224).

3.4 Conclusie

Uit vorig onderzoek is gebleken dat er verschillende stereotypen bestaan rond lesbiennes. Hierbij gaat het zowel om positieve als om negatieve stereotypen. Aan de hand van de karaktereigenschappen die worden toegekend aan de verschillende stereotypen is het mogelijk om na te gaan of deze stereotypen al dan niet terug te vinden zijn in de representatie van lesbiennes in de Vlaamse fictiereeksen. Het is hierbij ook nodig om te bekijken of eventuele stereotiepe beeldvorming eerder gebeurt op basis van de 'gender inversion theory' van Kite en Deaux (1987), waarbij lesbiennes eigenlijk de stereotiepe kenmerken van mannen aangemeten krijgen, of dat er eerder zowel negatieve als positieve stereotypen te zien zijn (Kite, & Deaux, 1987, pp. 83-96).

Een andere belangrijke factor die in de voorgaande onderzoeken aan bod kwam, is heteronormativiteit. In de huidige heteronormatieve samenleving is heteroseksualiteit nog steeds de norm, waardoor andere geaardheden als onnatuurlijk en minderwaardig worden gezien. De vraag hierbij is of dit ook zo wordt gepercipieerd in de Vlaamse fictiereeksen die aan bod zullen komen. Worden lesbiennes in deze fictiereeksen gezien als 'normaal'? Is het voor de personages moeilijk om hun geaardheid te accepteren, laat staan er voor uit te komen? Krijgen ze veel, al dan niet, negatieve reacties op hun geaardheid? Deze vragen dienen beantwoord te worden om een totaalbeeld te krijgen van de representatie van lesbiennes in Vlaamse fictiereeksen.

Ook feminisme is een centraal concept in dit onderzoek. Zo kreeg het lesbisch feminisme vroeger vaak kritiek omtrent uitsluiting van andere minderheidsgroepen, zoals onder andere vrouwen van een andere origine. Critici beweerden dat deze vorm van feminisme eerder voor nog meer verdeeldheid zorgde dan net voor die gemeenschappelijke identiteit waar ze zelf naar streefden. Hierdoor worden de weinige positieve gevolgen van stereotypen ook gecounterd. Ze ondermijnen namelijk eerder identiteit dan dat ze identiteit vormen. Verdere individualisering van vrouwen komt naar boven bij het postfeminisme. Bij deze aftakking van het feminisme is er voornamelijk sprake van vrouwen die vandaag de dag liever niet meer geassocieerd worden met deze stroming. Door te kijken naar welke variant van het feminisme al dan niet naar boven komt in de verschillende Vlaamse fictiereeksen is het ook mogelijk om een eventuele evolutie aan te kaarten door de jaren heen.

De representatie van lesbiennes in Vlaamse fictiereeksen werd, zo blijkt uit de literatuurstudie, reeds op een kwantitatieve manier onder de loep genomen. Daar is uit gebleken dat in de fictiereeksen van de voorbije jaren redelijk weinig lesbiennes aan bod komen in verhouding met het aantal heteroseksuele vrouwen. Het is echter nodig om dit aan te vullen met een kwalitatief onderzoek om zo te weten te komen op welke manier lesbiennes aan bod komen. Dit hiaat zal deels opgevuld worden in het huidige onderzoek. De focus in dit onderzoek zal voornamelijk liggen op de stereotypen die al dan niet aan bod zullen komen in de Vlaamse fictiereeksen.

4. Empirisch onderzoek

4.1 Methodologisch onderzoeksoptzet

Na een eerste verkennende literatuurstudie, werd het duidelijk dat er een hiaat is binnen de wetenschappelijke literatuur wanneer het gaat over representatie van lesbiennes in Vlaamse fictie. Er bestaat reeds onderzoek naar homo's, of holebi's in het algemeen, maar naar lesbiennes slechts bitter weinig. Uit de bestaande onderzoeken is trouwens ook gebleken dat homo's vaker aan bod komen dan lesbiennes en bi-seksuelen. Dit wil echter niet zeggen dat de representatie van homo's op een positieve, realistische manier gebeurt. Maar hoe zit dit dan bij de representatie van lesbiennes?

In een poging om het hiaat op te vullen, is de hoofdonderzoeksvraag van dit onderzoek de volgende:

“Op welke manier worden lesbiennes gerepresenteerd in Vlaamse televisiefictie?”

Om een antwoord te vinden op deze overkoepelende vraag zijn er enkele deelvragen nodig. Deze focussen op verschillende kleine facetten die samen een antwoord bieden binnen het grotere geheel. De deelvragen zijn de volgende:

- Worden de bestaande stereotypen rond lesbiennes bevestigd in Vlaamse televisiefictie? Op welke manier gebeurt dit?
- Op welke manier evolueren de representaties van lesbiennes door heen de tijd?

Dit onderzoek bevindt zich op het snijpunt van twee onderzoekstradities. Ten eerste, sluit het aan bij Queer Studies door zijn belangstelling voor de faire representatie van lesbiennes en de mogelijke impact ervan op de betrokkenen in termen van empowerment, stigmatisering, etc. Ten tweede, sluit dit onderzoek deels aan bij het feminisme. Door de focus op lesbiennes en hoe deze gerepresenteerd worden, besteedt dit onderzoek namelijk ook aandacht aan de representatie van vrouwen en hoe vrouwen relaties aangaan. Op deze manier is dit onderzoek ook feministisch van aard.

4.1.1 Sampling – selectie van de eenheden

De data-verzameling gebeurde via twee strategieën. Ten eerste, vormde het kwantitatief onderzoek naar de representatie van holebi's in Vlaamse fictie van Vanlee, Dhaenens en Van Bauwel (2018) een belangrijk startpunt. Hierin werd duidelijk weergegeven in welke Vlaamse fictiereeksen lesbische personages voorkomen en of deze een hoofdrol, bijrol of gastrol omvatten. Ten tweede, werd contact gelegd met de fictieverantwoordelijken van verschillende zenders, evenals met de communicatieverantwoordelijke van Çavaria. Hier kwamen nog enkele recente reeksen uit die opgenomen konden worden in het corpus.

Na de data-verzameling, waren er negen fictiereeksen die eventueel in aanmerking zouden komen voor de analyse. Hieruit diende vervolgens een selectie gemaakt te worden. De selectie gebeurde na een eerste visie op basis van bepaalde criteria. Zo is het belangrijk dat het personage een uitgewerkte verhaallijn heeft, en in zo goed als elke aflevering aan bod komt. Hierbij is het ook belangrijk dat zowel een eventuele relatie, als andere private zaken aan bod komen. Dit zorgt voor een totaalbeeld van de levens van de verschillende lesbische personages. Door deze relaties, vriendschappen en gedrag te analyseren, is het immers mogelijk om de onderliggende karaktereigenschappen naar boven te laten komen.

De selectie gebeurde door elke aflevering van elke serie volledig te bekijken. Hierdoor werd duidelijk of er eventuele stereotypen gebruikt werden om de personages vorm te geven. Dit vooronderzoek resulteerde in de selectie van vier Vlaamse fictiereeksen. Enkele belangrijke gegevens van de vier Vlaamse fictiereeksen werden verzameld in tabel 3 op de volgende pagina.

Tabel 3: Gegevens fictiereeksen

	Kinderen van Dewindt¹	Marsman²	Professor T³	Gent-West⁴
Periode	2005-2009	2014	2015-2018	2018-2019
Zender	Eén	Eén	Eén	Vier
Dag van uitzending	Woensdag	Dinsdag	Zondag	Woensdag
Productiehuis	Sylvester	Sultan Sushi	Skyline Entertainment; Eén	Marmalade; co-productie met FremantleMedia
Actrice	Joke De Bruyn als Lies Dewindt	Lynn Van Royen als Femke Marsman	Leen Roels als Saskia Vogels	Charlotte Anne Bongaerts als Sam Beckers
Regie	Toon Slembrouck, Jan Matthys, Kim Van Oeteren, Gert Embrechts	Eshref Reybrouck, Mathias Sercu	Indra Siera, Tim Mielants, Gijs Polspoel	Mathieu Mortelmans, Jeroen Dumoulein
Scenario	Steve De Wilde, Hilde Pallen	Mathias Sercu	Paul Piedfort	Rudy Morren, Barbara Van Laere
Aantal seizoenen	6 seizoenen (Analyse: seizoen 2)	1 seizoen	3 seizoenen (Analyse: seizoen 3)	2 seizoenen (Analyse: seizoen 1)
Gemiddelde kijkcijfers (live)⁵	Reeks 1: 643.000 Reeks 2: 610.000 Reeks 3: 608.000 Reeks 4: 800.000 Reeks 5: 707.000 Reeks 6: 780.000	728.297	Reeks 1: 953.260 Reeks 2: 908.954 Reeks 3: 735.277	Reeks 1: 251.378 Reeks 2: 257.098

¹ Informatie geraadpleegd via https://nl.wikipedia.org/wiki/Kinderen_van_Dewindt

² Informatie geraadpleegd via [https://nl.wikipedia.org/wiki/Marsman_\(televisieserie\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Marsman_(televisieserie))

³ Informatie geraadpleegd via https://nl.wikipedia.org/wiki/Professor_T.

⁴ Informatie geraadpleegd via <https://nl.wikipedia.org/wiki/Gent-West>

⁵ Kijkcijfers geraadpleegd via <https://www.cim.be/nl/televisie/openbare-resultaten>

4.1.2 Methode van analyse

De methode die in het huidige onderzoek gehanteerd werd is narratieve inhoudsanalyse. Bij narratieve inhoudsanalyse worden ook de beelden geanalyseerd. Hierdoor is het mogelijk om naast de verhaallijn ook andere zaken te analyseren. Deze zaken, zowel verbaal als non-verbaal, hebben een grote invloed op de interpretatie van het personage. Dit was belangrijk om mee te nemen in het onderzoek, aangezien deze interpretatie de representatie voor een groot deel mee bepaalt.

Aan de hand van een narratieve inhoudsanalyse werd de verhaallijn van de lesbische personages geanalyseerd. Het doel van deze analyse was drieledig.

1. Eventuele stereotypen die aan bod kwamen werden aan de hand van de literatuurstudie geïdentificeerd.
2. Eventuele feministische standpunten (post of lesbisch feminisme) werden blootgelegd.
3. Er werd duidelijk op welke manier lesbiennes gerepresenteerd worden en hoe dit kon bijdragen aan de normalisatie van lesbiennes.

Aangezien het hier gaat om een eigen interpretatie, maakten interviews met de actrices duidelijk of de interpretatie van de zenders (encoders) overeenkomt met de interpretatie van de ontvangers (decoders). Doordat de beelden geïnterpreteerd dienden te worden, is dit onderzoek niet volledig objectief.

De analyse gebeurde aan de hand van een waarnemingsinstrument. Hierdoor werden alle elementen die belangrijk waren voor de analyse op een gestructureerde manier genoteerd. Dit zorgde ervoor dat er nadien een duidelijk beeld gevormd werd van het lesbische personage in de reeks. Deze analyse is een interpretatie van de Vlaamse fictiereeksen. Hierdoor was dit onderzoek niet geheel objectief. Door een transparante, systematische analyse uit te voeren, was het mogelijk om de betrouwbaarheid van de analyse zoveel mogelijk te garanderen.

Voor de structuur van deze narratieve inhoudsanalyse, was het mogelijk terug te vallen op de tekst van Wester en Weijers (2006). In dit onderzoek werd hun manier van analyseren gehanteerd. Hierbij kwamen de verschillende stappen aan bod die doorlopen werden bij de analyse.

Wester en Weijers geven aan dat er in verschillende wetenschappelijke onderzoeken wordt aangegeven dat televisie een belangrijke rol speelt in de ontwikkeling van mensen. Zowel waarden en normen als gedrag en modes worden beïnvloed door wat mensen te zien krijgen op het kleine scherm. Hierbij lijken vele verschillende visies naar boven te komen, maar uiteindelijk zijn het voornamelijk slechts bepaalde opvattingen die bepalend zijn. Dit zorgt ervoor dat dit medium een belangrijke rol speelt bij het normaliseren van bepaalde maatschappelijke fenomenen (Wester, & Weijers, 2006, pp. 161-189).

Wester en Weijers (2006) focussen in hun onderzoek op vier principes.

1. Eerst en vooral is het nodig om te focussen op de personages. Zij bepalen namelijk met de handelingen die zij uitvoeren de verschillende verhaalelementen en het verloop van het verhaal. Hierbij wordt vaak een basislijn gevolgd, die de auteurs als volgt omschrijven:

Het hoofdpersonage ontwikkelt specifieke doelen, die wortelen in zijn sociale situatie. In het najagen van die doelstellingen komt het personage in conflict met andere personages, met zichzelf of met de externe omstandigheden. Die obstakels moet het personage het hoofd bieden, waarbij zijn psychologisch karakter naar voren komt. (Wester, & Weijers, 2006, p. 163)

2. Het volgende principe waarop gefocust dient te worden, is de narratieve cyclus, waarbij de personages voor conflicten komen te staan. Om dit op te lossen, moeten de personages bepaalde beslissingen nemen, die op hun beurt opnieuw conflicten met zich meebrengen.
3. Hierna volgt de analyse van de verhaallijnen. Elk personage heeft als het ware een eigen verhaallijn, met een eigen narratieve cyclus. Deze verhaallijnen maken allemaal deel uit van een groter verhaal.
4. Als laatste is ook de thematisering van het verhaal belangrijk, waarbij het duidelijk wordt dat ieder individu zich eigenlijk kan spiegelen aan de situaties waarin de personages zich bevinden.

Deze principes uitend zich in de volgende te doorlopen stappen in de analyse.

4.1.2.1 Stap 1: Personages

Hierbij werd een eerste keer gekeken naar elke aflevering afzonderlijk. In dit onderzoek werd er enkel gefocust op de scènes waar het lesbische personage aan bod komt. De verschillende delen van deze analyse van de personages werden in een tabel gegoten. Deze tabellen werden in dit onderzoek opgenomen als bijlage (zie bijlagen 2, 6, 10 en 14). In deze eerste stap van de analyse was het de bedoeling dat alles genoteerd werd per scène waarin het lesbische personage aan bod kwam. Hierbij werd er gefocust op de verschillende personages die aan bod kwamen in deze scène. Er werd gekeken naar wat het lesbische personage overkwam, welke beslissingen zij nam, hoe dit personage zich ontwikkelde, etc.

Verder werden ook alle kenmerken van dit hoofdpersonage genoteerd. Hierbij werd gefocust op zowel innerlijke als uiterlijke kenmerken. Deze elementen hadden allemaal een invloed op het verloop van het verhaal. Wanneer alle kenmerken genoteerd waren, werd er gekeken naar de manier waarop deze elementen invloed hadden op het verloop van het verhaal.

Als laatste deel van deze stap werd er ook gekeken naar de relaties tussen het lesbische personage en de andere personages. Hierbij werd er in dit onderzoek enkel gefocust op de relaties die zich ontwikkelden tussen het lesbische personage en andere personages. Relaties tussen de andere personages onderling, waren in dit geval minder van belang, waardoor deze weggelaten werden in de analyse.

4.1.2.2 Stap 2: Verhaallijn

Vervolgens lag de focus op de verhaallijn van het lesbische personage. De verhaallijn van het lesbische personage werd geïdentificeerd. Hierbij werd gekeken naar de narratieve cyclus van de verhaallijn van het lesbische personage. Zoals hierboven reeds beschreven staat, was het belangrijk hier te kijken naar welk probleem zich voordeed en welke keuzesituatie dit probleem met zich meebracht. Ook de beslissing die het lesbische personage hier maakte en de eigenlijke uitkomst werden hier beschreven.

Het belangrijkste conflict dat aan bod kwam, werd weergegeven in de analyse. De focus lag hierbij op de aard van het conflict, namelijk of het een intern conflict was of dat het veroorzaakt werd door de omgeving. Verder werd ook de oorzaak van het conflict onder de loep genomen, door te kijken naar de tegenstellingen die aan bod kwamen. Als laatste deel van deze stap, lag de focus op de manier waarop het lesbische personage het plot bepaalde. Ook het karakter van het personage speelde hierbij een belangrijke rol.

4.1.2.3 Stap 3: Thema's

In de derde stap werd er gekeken naar de thema's die aan bod kwamen. Hierbij werd er zowel gefocust op de thema's die bij het lesbische personage zelf aan bod kwamen, als naar hoe deze thema's zich manifesteerden in het grotere geheel. Zowel de centrale boodschap als de manier waarop het thema aan bod kwam, werd in dit deel van de analyse beschreven.

De thema's die aan bod kwamen waren in dit onderzoek iets minder van belang. Het was namelijk voornamelijk belangrijk op welke manier lesbiennes in fictiereeksen aan bod kwamen. Dit kon in verschillende thema's het geval zijn. Er werd in dit deel voornamelijk gefocust op de thema's die aan bod kwamen bij het lesbische personage zelf, aangezien dit wel invloed had op de manier waarop lesbiennes gerepresenteerd werden.

4.1.2.4 Stap 4: Setting

Eerst en vooral werd in deze laatste stap de omgeving omschreven. Hierbij werd er rekening gehouden met de plaats waar elke scène zich afspeelde, maar ook met het licht, de kleuren, de weersomstandigheden (seizoen, maar ook specifieke omstandigheden, zoals bijvoorbeeld regen, zonneschijn, sneeuw, en dergelijke), welke elementen er allemaal naar voor kwamen, etc.

Vervolgens was het de bedoeling de setting te linken met de voorgaande elementen. Hierdoor werd duidelijk wat de invloed was van de setting, en hoe groot deze invloed was. De setting had ook een bepaalde betekenis in het verhaal. Door alle elementen met elkaar in verband te brengen, werd het duidelijk wat de betekenis van de setting net was, en waarom een bepaalde locatie of achtergrond aan bod kwam in de verschillende scènes.

4.1.2.5 Stap 5: Beantwoorden van de onderzoeksvraag

Wanneer alle vorige stappen werden doorlopen, was het mogelijk om te antwoorden op de onderzoeksvraag. Dit gebeurde door te kijken naar welke stereotypen er in de analyse van elke fictiereeks apart al dan niet aan bod kwamen. Verder was het ook mogelijk om weer te geven of er al dan niet een bepaalde evolutie te zien was wat betreft de representatie van lesbiennes doorheen de jaren.

Door de verschillende deelvragen met elkaar in verband te brengen en in het grotere geheel te zien, was het mogelijk om ook een antwoord te formuleren op de hoofdonderzoeksvraag. Zoals in de literatuurstudie reeds werd aangetoond, is het belangrijk dat alle bevolkingsgroepen worden weergegeven in verschillende media. Op deze manier worden zogenaamde ‘minderheidsgroepen’ genormaliseerd. Door deze narratieve analyse werd duidelijk op welke manier een bepaalde groep van de bevolking, namelijk lesbiennes, wordt weergegeven in Vlaamse fictiereksen. Wanneer deze minderheidsgroep voornamelijk op een correcte manier gerepresenteerd wordt, zal deze geaardheid genormaliseerd worden in de samenleving, waardoor de heteronormativiteit eventueel kan verminderen.

4.2 Rapportage

Om de fictiereksen nauwkeurig te kunnen analyseren, is eerst een transcriptie gemaakt van elke fictiereeks apart. Hierbij lag de focus vooral op de verhaallijnen van het lesbische personage en de fragmenten die belangrijk zijn voor deze verhaallijnen. Op basis van deze transcriptie was het mogelijk een waarnemingskader op te stellen waarin de belangrijkste gegevens van het lesbische personage werden opgenomen. Dit kader is per geanalyseerde fictiereeks terug te vinden in bijlage 2 (*Kinderen van Dewindt*), 6 (*Marsman*), 10 (*Gent-West*) en 14 (*Professor T*). Aan de hand van dit kader werd nagegaan hoe deze lesbische personages vorm hebben gekregen in de series, en in welke mate dit overeenstemt met de verschillende stereotypen die in het theoretisch kader reeds aan bod kwamen. Hiervoor werd gebruik gemaakt van de tabellen in de literatuurstudie (zie tabellen 1 en 2), die hier dienden als checklist wat betreft de eigenschappen van de personages. Om de uiterlijke eigenschappen van de personages te verduidelijken, werd in de bijlagen (bijlage 17) een foto toegevoegd van elk personage. Tot slot werden de actrices die de lesbische personages vertolkten geïnterviewd. Dit maakte het mogelijk de eigen lezing van de personages te valideren aan de hand van hoe de actrices zelf het personage wilden neerzetten.

4.2.1 Analyse Kinderen Van Dewindt: Lies Dewindt

4.2.1.1 Analyse van het personage

Het personage dat in Kinderen van Dewindt lesbisch is, is Lies Dewindt. Lies is de dochter van een rijke, welvarende familie van ondernemers, die actief zijn in de Antwerpse haven. Dat het verhaal zich in Antwerpen afspeelt, wordt duidelijk door de haven die in beeld komt, maar ook, en vooral, door het Antwerpse accent dat in de reeks zeer opvallend aanwezig is.

Lies Dewindt is een modeontwerpster. Dit is ook de opleiding die ze gevolgd heeft aan de modeacademie van Antwerpen. Ze is een buitenbeentje. Daar haar broers de zaak van hun ouders hebben overgenomen, is Lies alles behalve zakelijk aangelegd, en is ze eerder kunstzinnig. Ze doet gewoon haar zin en is in alles heel chaotisch. Verder is Lies ook onhandig en vrij lomp, waardoor ze regelmatig over haar eigen voeten struikelt. Haar heel uitbundige enthousiasme vormt ook mee dit beeld, en zorgt er mee voor dat ze soms wat sociaal incapabel overkomt. Dit is bijvoorbeeld te zien wanneer ze met Ellen (haar partner) op restaurant zit, haar laatste hap een beetje lomp in haar mond steekt, en zonder rekening te houden met Ellen vraagt of ze het restaurant verlaten. Ellen is op dit moment nog aan het eten, wat aantoont dat Lies zich initieel weinig aantrekt van anderen. Ze is vastberaden, waardoor ze zeker niet snel zal opgeven. Als een echte doorzetter blijft ze in de reeks ondanks alle tegenslagen vechten om haar eigen collectie uit te brengen.

Lies komt erg zelfzeker over. Dit is te wijten aan de manier waarop ze altijd rechtuit haar mening zegt en nooit een blad voor de mond neemt. Alleen bij haar eigen moeder, kan ze al eens onzeker uit de hoek komen. Ze is bang voor haar oordeel, zowel op vlak van haar geaardheid, als op vlak van haar werk. Zo durft Lies pas aan het einde van dit seizoen uit de kast te komen naar haar moeder toe. Haar moeder is dan ook zeer conservatief, en heeft een ideaalbeeld voor ogen. Ze kan de geaardheid van Lies dan ook niet meteen accepteren, waar Lies het erg moeilijk mee heeft.

Lies is een vrouw met een open geest en een non-conformist. Ze is heel open minded en alles behalve conservatief. Verder is ze ook zeer creatief als ontwerpster en een echte losbol. Dit wordt duidelijk in het interieur van haar appartement. Het appartement is rommelig, en overall zijn felle kleuren te zien. Er hangen felgekleurde boa's en slingers met lampen. Het hele interieur is een gigantische kakofonie van verschillende kleuren. Het appartement is met andere woorden een perfecte weerspiegeling van haar persoonlijkheid. Lies is het grootste deel van de tijd erg impulsief en zelfstandig, maar doordat ze niet echt zakelijk instinct heeft, kan ze op dat vlak wel wat hulp gebruiken. Dat ze regelmatig lichtgeraakt reageert, heeft ze amper door. Het is echter vaak al aan haar gezicht te zien wanneer ze het ergens niet mee eens is. Ze kan haar emoties moeilijk verstoppen, maar heeft door haar creativiteit en haar excentrieke karakter én uiterlijk toch een mysterieus kantje. Haar 'je m'en fous'-mentaliteit brengt haar meermaals in de problemen, maar ze lost die problemen ook telkens weer op. De

enige mening die ze wel belangrijk vindt en waar ze wel enigszins rekening mee houdt, is die van haar moeder.

Het uiterlijk van Lies is heel opvallend. Lies is een knappe, aantrekkelijke jongedame. Ze is slank, maar heeft ook vrouwelijke rondingen. Haar gezicht is heel gaaf en ze heeft een mooi gebit. Het personage draagt altijd opvallende make-up, behalve wanneer ze net wakker is. Ze gebruikt vrij donkere oogschaduw en lippenstift. Verder heeft ze steevast zilveren oorbellen in, waarvan ze er twee in elk oor draagt. Deze oorbellen zijn ovaalvormig, met een scherpe punt. Ze draagt steeds felle kleuren, of minstens een fel accent. Ze kleedt zich vrouwelijk, maar niet zoals de gemiddelde vrouw dit doet. Ze combineert kledingstukken, die niet te combineren zijn en op vlak van kleding is ze vrij rebels en vooral artistiek. De ninetiesvibe is ook niet ver weg. In haar stijl zijn vaak elementen terug te vinden die typisch zijn voor die tijd, zoals bijvoorbeeld jeansbroeken met lage taille, waardoor de buik deels ontbloot is. Daarnaast draagt ze vaak losse rokken tot op de knie, die ze dan combineert met een blouse. Haar uiterlijk staat haaks op dat van Ellen. Ellen ziet er ook vrouwelijk uit, maar ze is veel neutraler en erg zakelijk gekleed.

Lies Dewindt heeft een relatie met Ellen. Ze werken ook samen. Lies neemt de creatieve kant voor haar rekening, Ellen de zakelijke. Ellen is in tegenstelling tot Lies heel rationeel en maakt geen impulsieve beslissingen. Ze ziet er steeds heel zakelijk en deftig uit. Hun relatie is niet vanzelfsprekend. In het eerste seizoen werd hun band opgebouwd. Het eindigde dan ook met een kus. Lies heeft in eerste instantie heel veel moeite om haar eigen geaardheid te aanvaarden. Ze wil niet toegeven aan haar gevoelens voor Ellen, maar beseft uiteindelijk dat ze alleen maar gelukkig zal zijn wanneer ze dit wel doet. Ze zijn als koppel erg compatibel, maar wel tegenpolen van elkaar. Lies is een chaotische, creatieve losbol, terwijl Ellen heel zakelijk en rationeel is. Ze vullen elkaar perfect aan. Wanneer Ellen mee in de zaak van Lies stapt, is het voor Lies makkelijker om haar droom waar te maken.

Wat de relatie met haar familie en vrienden betreft, wordt er eigenlijk maar weinig weergegeven. De enige mensen waarmee ze echt contact heeft naast Ellen, zijn haar moeder, haar broers en schoonzussen. Haar vader is in het eerste seizoen gestorven. Ze heeft een goede band met haar broers, ondanks het feit dat zij niet werkt in het havenbedrijf. Ze kan steeds bij hen terecht, en zij bij haar. Voornamelijk haar broer Bart is ook een goede vriend van haar. Ook met haar moeder heeft ze een goede band. Dat verklaart waarom ze zo bang is om aan haar moeder te vertellen dat ze samen is met Ellen. Ze hunkert steeds naar haar goedkeuring, maar krijgt deze nauwelijks. Zowel op vlak van haar job, als wat betreft haar relatie met Ellen doet Rita vaak erg neerbuigend naar Lies toe. Het is dankzij haar broer Bart dat haar moeder haar geaardheid uiteindelijk wel aanvaardt.

De doelen van Lies zijn zeer duidelijk. Enerzijds is haar doel om een eigen kledingcollectie uit te brengen en een succesvolle ontwerpster te worden, beginnend bij de modeweek in Parijs.

Ze doet al het mogelijke om dit te realiseren. Ze wordt bij dit doel geconfronteerd met verschillende problemen, die ze steeds zelf oplost, uiteraard met de steun van Ellen. De angst leeft echter wel dat dit niet zal lukken, waardoor ze een paar keer mentaal crasht, om zich vervolgens te herpakken en van haar zwaktes haar sterktes te maken. Daarnaast wil Lies ook gelukkig zijn met Ellen. Hun relatie kent weinig problemen, waardoor dit doel dan ook minder belangrijk is in haar verhaallijn. Het enige probleem dat hun relatie kent, is dat Lies in eerste instantie moeite heeft met haar geaardheid te aanvaarden, en vervolgens moeite heeft met uit de kast te komen naar haar familie toe. Hierbij leeft de angst om niet geaccepteerd te worden. De nadruk ligt in het hele seizoen eigenlijk op de heteronormativiteit van de samenleving en de moeilijkheden die lesbiennes ondervinden om eerst en vooral zichzelf te accepteren, en vervolgens uit de kast te komen.

4.2.1.2 Terugkoppeling naar theoretisch kader

Op het eerste zicht zijn er niet echt opvallende stereotypen terug te vinden. Wanneer we echter de lijst van Geiger, Harwood en Hummert (2006) bekijken, valt op dat Lies Dewindt toch aan een stereotype voldoet. Zo is ze zeer excentriek, zowel wat haar kledingstijl als haar karakter betreft. Ze is uniek en anders dan alle andere personages in de reeks. Dit is onder andere te zien aan de inrichting van haar appartement, maar ook aan haar speciale, opvallende kledingstijl. Verder is ze ook een non-conformist. Dit houdt in dat ze zich niet aanpast aan de rest en dat ze eigenlijk gewoon haar ding doet, wat anderen daar ook van denken. Dit komt onder andere tot uiting wanneer ze in een colère de fabrikant, waar ze onder contract staat, achter zich laat en zelfstandig verder gaat met haar collectie.

Ze is zowel qua kledingstijl, als qua karakter anders dan de rest en soms kan ze zelfs als mysterieus worden gezien. Daarnaast kan ze ook als aantrekkelijk worden gezien, aangezien het om een knappe dame gaat, die wel vrouwelijke rondingen heeft. Daarnaast komt ze ook heel vaak lichtgeraakt uit de hoek. Dit wordt onder andere duidelijk wanneer ze uitvliegt tegen meneer Van Brussel, de fabrikant waar ze een contract mee heeft afgesloten. Dit maakt dat ze eigenlijk alle eigenschappen van een 'free spirit lesbienne' bezit (Geiger, Harwood, & Hummert, 2006, pp. 165-182).

Dit stereotype is echter wel een stereotype uit het positieve cluster. Dat houdt in dat Lies Dewindt eigenlijk op een positieve manier lesbiennes representeert, maar wel op een stereotiepe manier. Deze stereotiepe manier komt overigens niet overeen met de genderstereotypen die in de literatuurstudie aan bod komen. Zo heeft ze niet de kenmerken van een stereotiepe vrouw zoals Niedlich, Steffens en Krause (2015) dit weergeven, namelijk lief en schattig, maar incompetent. Lies is tegenover Ellen meestal vrij lief, maar schattig kunnen we haar niet echt noemen, aangezien ze voornamelijk stoer uit de hoek komt. Verder is ze ook meer plagerig tegenover Ellen en houdt ze vrij weinig rekening met haar wanneer ze beslissingen neemt. Ze kan op zakelijk vlak wel als incompetent gezien worden, aangezien ze in de problemen komt wanneer ze een zakelijke beslissing neemt zonder Ellen. Wat de

creatieve kant betreft, is ze echter alles behalve incompetent en komt ze zelfs vaak met efficiënte oplossingen voor de dag. Dit maakt dus ook dat Lies Dewindt niet als een 'femme' lesbienne kan gezien worden, aangezien 'femme' lesbiennes voldoen aan de kenmerken van een stereotiepe vrouw, aldus Bimbi, Gulob en Walker (2012).

Wanneer we kijken naar de 'gender inversion theory' van Kite en Deaux (1987), waarbij lesbiennes de stereotiepe kenmerken van mannen zouden moeten bezitten, is het hier duidelijk dat deze theorie niet klopt wat Lies betreft. Ze bezit geen stereotiepe mannelijke kenmerken. Zo ziet ze er niet mannelijk uit, en heeft ze ook geen typisch mannelijk beroep. Dit maakt dat ze ook niet kan gezien worden als een 'butch' lesbienne, zoals deze in wetenschappelijke literatuur omschreven wordt (Bimbi, Gulob, & Walker, 2012, pp. 90-107; Kite, & Deaux, 1987, pp. 83-96).

Wat het uiterlijk van Lies Dewindt betreft, komen er geen andere specifieke stereotypen aan bod dan degene die net al werden aangehaald. Ze kan op geen enkele manier gelinkt worden aan de uiterlijke stereotypen die Creed (1995) aanhaalt in de literatuurstudie. Zo komt ook het 'narcissistic body' niet aan bod, wat een van de stereotypen is die toegekend worden door de 'outgroup'. Dit 'narcissistic body', een term van Creed, houdt in dat lesbiennes vaak tegenover elkaar geplaatst worden alsof het een spiegelbeeld zou kunnen zijn. Aangezien Ellen er totaal anders uitziet dan Lies (veel zakelijker, minder excentriek), is dit hier dus niet van toepassing. Dit zijn echter stereotypen die toegekend worden door de 'outgroup'. Wat de stereotypen die toegekend worden door de 'ingroup', de lesbiennes zelf, betreft, haalt Creed voornamelijk aan dat lesbiennes zichzelf bepaalde kledingvoorschriften opleggen om een gemeenschappelijke identiteit te waarborgen. Ook deze stereotypen zijn niet van toepassing op dit personage, aangezien ze voornamelijk het 'mannelijke lesbische lichaam' omvatten, en Lies er absoluut niet mannelijk uitziet (Creed, 1995, pp. 86-103).

Lies Dewindt wordt met andere woorden op een vrouwelijke manier gerepresenteerd, aan de hand van een eerder positief stereotype. Hierbij wordt ook geen gebruik gemaakt van een representatie als 'hot lesbians'. Lies en Ellen worden in de reeks niet weergegeven als een seksueel verlangend of seksueel begeerd lustobject. In dit seizoen van de reeks zijn er zelfs weinig expliciete scènes die aantonen dat Ellen en Lies seksueel tot elkaar aangetrokken worden. Naast een korte kus op de mond, is er weinig seksualiteit te bespeuren. Dit zorgt ervoor dat de lesbische personages in ieder geval niet gebruikt kunnen worden door de media om meer mannelijke kijkers te lokken, maar dat media op deze manier gebruikt kunnen worden voor normalisatie van lesbiennes (Jackson & Gilbertson, 2009, pp. 199-224).

Dat de reeks wil bijdragen aan de normalisatie van lesbiennes, wordt duidelijk wanneer weergegeven wordt hoe moeilijk Lies het heeft om zich te outen als lesbienne. Waar Lies verder altijd een echte non-conformist is, heeft ze hier wel moeite om haar relatie openbaar te maken naar haar familie toe. Wanneer haar moeder dan aanvankelijk ook heel slecht

reageert, wordt in beeld gebracht hoe erg Lies hiermee zit. Dit kan eventueel zorgen voor een soort van sensibilisering rond de moeilijkheden waar holebi's mee geconfronteerd worden bij een coming out.

Bij de coming out van Lies wordt ook de heteronormativiteit van de maatschappij in beeld gebracht wanneer Rita, de moeder van Lies, het er aanvankelijk zichtbaar moeilijk mee heeft dat haar dochter lesbisch is. Dit toont aan dat heteroseksualiteit de norm is en dat wanneer iemand hier van afwijkt, deze personen als minderwaardig worden gezien, aldus Viss en Burn (2001). Yep (2003) haalt aan dat wanneer lesbiennes als minderwaardig worden gezien, door de heteronormatieve samenleving, dit schade kan berokkenen aan de lesbiennes in kwestie. In dit geval is het duidelijk dat Lies erg afziet van de negatieve reactie van haar moeder. Dat dit in de reeks wordt aangekaart, kan een positief effect hebben op de mensen die naar de reeks kijken (Viss, & Burn, 2001, pp. 169-177; Yep, 2003, p. 27).

Wat het feminisme betreft, is het duidelijk dat Lies Dewindt noch op een lesbisch feministische, noch op een post-feministische manier wordt gerepresenteerd. Aangezien er bij lesbisch feminisme voornamelijk sprake is van een erg mannelijke representatie, en bij post-feminisme eerder sprake is van 'hot lesbians', valt Lies Dewindt binnen geen van beide vormen van feminisme (Jackson, & Gilbertson, 2009, pp. 199-224).

Lies Dewindt is een personage dat op een positieve manier lesbiennes representeert. Ondanks het feit dat er wel gebruik wordt gemaakt van een bepaald stereotype, zorgt dit niet voor een negatieve weergave. Dit stereotype omvat ook niet het volledige personage. Ze heeft namelijk ook gevoelige kanten, waarbij ze erg empathisch uit de hoek kan komen. Hierdoor kan *Kinderen van Dewindt* op een constructieve manier bijdragen aan de normalisatie van lesbiennes. Dit is voornamelijk zeer positief gezien het relatief vroege jaartal waarin de reeks op het kleine scherm verscheen.

4.2.1.3 Encodering versus decodering

Joke De Bruyn geeft in het interview aan heel veel vrijheid te hebben gekregen bij het invullen van deze rol. Ze heeft zelf de onhandige trekjes in het personage verwerkt en ervoor gezorgd dat Lies een echte flapuit werd. Hierdoor kroop Lies Dewindt naar eigen zeggen echt onder haar vel. Ze heeft heel erg haar best gedaan om zo weinig mogelijk haar best te doen een lesbienne te zijn. Zo probeerde ze zo weinig mogelijk in te spelen op de geaardheid van Lies, omdat Joke dit net iets heel normaal vindt. Ze heeft op deze manier geprobeerd een steentje bij te dragen aan de normalisatie van holebi's, wat volgens haar nog steeds heel erg belangrijk is.

Joke was al van bij de ontwikkeling van de reeks betrokken bij de productie. Ze heeft mee sommige verhaallijnen bedacht en kreeg heel veel inspraak in de invulling van haar personage. Zo mocht ze ook zelf op zoek naar een tegenspeelster, die haar partner zou spelen in de reeks.

Het was, zo haalt Joke in het interview aan, leuk dat het personage niet eenduidig was. Ze heeft geprobeerd er een volledige persoon van te maken, in plaats van enkel een bepaald type. Hier wordt wel duidelijk dat het personage aanvankelijk volledig zou voldoen aan het 'Free spirit'-stereotype. Het is Joke zelf die de verdere invulling heeft gegeven aan het personage, wat voor de meerlagigheid heeft gezorgd.

Daarnaast heeft de geaardheid geen rol gespeeld in de manier waarop ze Lies Dewindt neerzette. Ze heeft absoluut geen rekening gehouden met de geaardheid, omdat ze vindt dat dat ook niet benoemd hoeft te worden. Ze vindt dit slechts een klein detail van een persoonlijkheid, wat niet bepalend mag zijn voor het karakter. Lies Dewindt mocht niet gereduceerd worden tot enkel een lesbienne. Het was echter wel nodig om de coming out weer te geven in de reeks. Hierbij geeft Joke aan gewoon gedacht te hebben aan hoe zij dit zelf zou doen, om dit vervolgens te verwerken in het personage. Daarnaast geeft ze ook aan dat vanaf dat het personage het zelf aanvaardde, en vanaf dat de omgeving op de hoogte was, er geen reden meer was om de nadruk te leggen op die geaardheid, net omdat die geaardheid maar een klein onderdeel is van het volledige personage. Om in het geval van *Kinderen van Dewindt* een uitspraak te kunnen doen over eventuele normalisatie, is het nodig om ook de andere seizoenen te analyseren.

Wat het uiterlijk van Lies Dewindt betreft, werd er volgens Joke nooit gezegd hoe Lies er moest uitzien op basis van haar geaardheid. Het was voornamelijk de job en de opleiding van Lies (modeacademie) die ervoor zorgden dat ze er artistiek en excentriek moest uitzien. Dit verklaart ook waarom er op vlak van uiterlijk weinig stereotypen terug te vinden zijn.

Volgens Joke heeft de openbare omroep weinig invloed gehad op het lesbische personage. Ze werd al vrij snel betrokken bij het ontwikkelingsproces, waardoor ze wist dat er al heel vroeg in de productie werd beslist dat Lies een lesbisch personage zou zijn. De overheid heeft echter wel op een andere manier de reeks beïnvloed, namelijk door de reeks te sponsoren om ondernemerschap te promoten. Hierbij had voornamelijk Griet (Ellen) verplichte zinnen. Joke zelf werd veel vrijer gelaten en gaf in de reeks zelf commentaar wanneer ze wel zulke verplichte zinnen moest zeggen. Hiermee komt ze op zakelijk vlak incompetent en eerder naïef over, maar dit deed Joke omdat ze zich niet zo graag aan de voorschriften hield. Hierdoor wordt de incompetentie van Lies Dewindt, die bij genderstereotypen rond vrouwen hoort, genuanceerd.

Joke De Bruyn vindt het heel belangrijk om lesbiennes te normaliseren. Hier wilde ze als Lies Dewindt graag aan bijdragen door haar op een eerlijke manier neer te zetten en er 'geen ding van te maken', aldus Joke. Ze haalt aan dat er in Vlaanderen nog onvoldoende bewust wordt omgegaan met de representatie van lesbiennes. De media hebben, volgens haar, hier een belangrijke functie, en het is ook met dit in het achterhoofd dat fictie gemaakt moet worden.

Ze vindt het de taak van kunstenaars en mediamakers om de heteronormativiteit aan te kaarten en bij te dragen aan de normalisering van lesbiennes.

4.2.2 Analyse Marsman: Femke Marsman

4.2.2.1 Analyse van het personage

Femke Marsman is een zachtaardige jongedame. Ze studeert nog, maar in de reeks wordt niet vermeld wat ze studeert. Haar studies zijn een bijzaak in haar verhaallijn. Femke is een gevoelige jonge vrouw, die altijd voor iedereen goed probeert te doen en daardoor zichzelf al eens vergeet. Ze heeft zin voor initiatief en is vrij strikt in alles wat ze doet. Ze neemt graag de leiding, maar is vooral heel zorgzaam. Dit is onder andere te zien aan de manier waarop ze voor haar autistische nonkel Rudy zorgt. Daarnaast probeert ze ook haar vader en haar moeder opnieuw op het rechte pad te krijgen wanneer zij door een moeilijke periode gaan. Voornamelijk tegen haar vader kan Femke al eens streng optreden. Ze reageert hier als het ware moederlijk. Dit kan te wijten zijn aan het feit dat de moeder van haar vader gestorven is. Zij neemt voor een deel haar rol over wanneer Nico verlaten wordt door zijn vrouw Vera, eveneens de moeder van Femke. Ze is heel erg zorgzaam en lief. Dit wordt in haar eerste scène al meteen duidelijk. Hier kuist ze de kast af wanneer haar vader water morst, en zal ze de hele dag op haar nonkel zal passen.

Femke is een vrij kleine, jonge vrouw. Ze is klein en smal van gestalte, maar toch heeft ze vrouwelijke rondingen. Ze is kop en nek kleiner dan Dominique, haar vriendin, wat voor een bepaald contrast zorgt. Wat haar kleding betreft, is ze altijd vrij neutraal en sober gekleed. Het grootste deel van de tijd draagt ze een skinny jeans, met daarop een effen of gestreept truitje. Verder heeft ze ofwel witte sneakers, ofwel korte laarsjes met een hak aan. Ze draagt een vrij lange kaki jas met een kap. Soms zijn haar mouwen opgestroopt. Als ze t-shirts draagt, zijn de mouwen een beetje opgerold. Femke draagt natuurlijke make-up, en heeft altijd kleine doorsteekoorbellen in. Verder heeft ze een gouden horloge. Haar haar is kort, maar alles behalve mannelijk (foto in bijlage 17). Het geeft haar gezicht pit, en het maakt haar eigenlijk net vrouwelijk.

Het personage heeft een relatie met Dominique. Dominique is een jongedame, die kop en nek groter is dan Femke zelf. Ze is altijd heel vrouwelijk gekleed en ontwerpt zelf ook kledij. Hun relatie is nog pril, maar houdt goed stand, aangezien de reeks zich uitstrekt over ongeveer een jaar. Femke wil haar gelukkig maken en zet haar schouders mee onder het droomproject van Dominique. Dit doet ze echter niet alleen voor Dominique, maar ook door haar eigen ondernemingszin. Ze is assertief en wil vooruit in het leven.

In de hele reeks wordt er slechts één keer vermeld dat Femke lesbisch is. Dit is wanneer ze uit de kast komt tegenover haar moeder. Ze wordt als het ware verplicht om het te zeggen, aangezien haar moeder denkt dat Dominique een relatie heeft met Nico, in plaats van met

Femke. Dit is een mooie scène, met een grappige symboliek. De moeder zit te huilen in de kast, terwijl Femke haar aanmaant letterlijk uit de kast te komen. Dit is het moment dat Femke zelf figuurlijk uit de kast komt. De moeder reageert hier ook heel gewoon op. Ze schaamt zich dat ze het niet door had en voor hoe ze tegen Dominique heeft gedaan, maar wat de geardheid van Femke betreft, wordt er amper gereageerd. Het wordt duidelijk als iets heel normaal gezien.

Tegenover de andere personages en familieleden, is het niet eens nodig om uit de kast te komen. Ze probeert het in eerste instantie te verbergen voor haar vader, aangezien ze enkel achter zijn rug kust met Dominique en zichzelf verantwoordt voor bepaalde zaken, zonder dat haar vader zich er vragen bij stelt. Zo zegt ze bijvoorbeeld overhaast dat Dominique op de grond heeft geslapen op een luchtmatras, terwijl haar vader alleen wilde vragen of Dominique al ontbeten had. Femke voelt zich zichtbaar betrappt, en Nico glimlacht achter haar rug, omdat hij door heeft dat er meer aan de hand is. Dit toont aan dat Femke het initieel wil proberen te verbergen. Vanaf dat moment spreekt Rudy Femke aan met 'gij bent Femke, Femke is van Dominique', wat duidelijk maakt dat het gewoon geaccepteerd wordt, zonder dat daar meer over moet gezegd worden. Dat Femke lesbisch is, wordt doorheen heel de serie als normaal gezien. Er is niemand die zich er vragen bij stelt, of die commentaar levert op de relatie tussen Dominique en Femke.

In de reeks is er één moment waarop Femke breekt. Femke lijkt hier wat jaloers te zijn op haar eigen vriendin. Ze zit met twijfels over haarzelf, en haar toekomst. Ze moet ook constant tegen haar ouders ingaan en hen streng aanpakken om hen op het rechte pad te houden. Dit terwijl Dominique alles goed voor elkaar heeft, weet wat ze wil doen met haar leven, en door iedereen leuk gevonden wordt. Hier wordt het duidelijk dat Femke en Dominique elkaar door en door kennen. Dominique weet perfect hoe ze Femke moet kalmeren zonder dat het uitmondt in een ruzie.

Voor Femke komt familie, en meerbepaald haar autistische nonkel, op de eerste plaats. Ze doet alles om hem een goed leven te bezorgen. Dit doet ze onder andere door zichzelf weg te cijferen voor hem. Verder gaat ze voor hem door het vuur. Ze gaat in tegen de burgemeester, en zelfs tegen de politie. Dit doet ze allemaal om Rudy te helpen.

De doelen in het leven van Femke hebben voornamelijk te maken met Rudy en met Dominique. Zo wil ze hen allebei gelukkig maken. Enerzijds wil ze Dominique gelukkig maken, door samen met haar een eigen zaak te starten, inclusief een eigen lingeriemerk. Hiermee neemt ze dus ook een duidelijke beslissing in verband met haar eigen carrière. Er leeft wel een angst om niet de juiste keuze te maken, ze twijfelt over wat ze wil. Ze vindt het erger dan ze in eerste instantie aantoont dat ze tijdens haar studie nog niet wist welke richting ze uit wilde in haar professionele carrière.

Anderzijds wil ze Rudy gelukkig maken. Ze maakt er haar doel van om hem zo goed mogelijk te begeleiden en om hem een zo goed mogelijk leven te geven. Ze springt voor hem in de bres wanneer nodig. Zo zorgt ze er ook voor dat hij bij hen in de zaak kan blijven werken wanneer hun nieuwe lingeriewinkel opent. Verder werkt ze zichzelf ook in de problemen bij de politie en de burgemeester, enkel en alleen om tijd te rekken voor de politie en de brandweer hem op bevel van de burgemeester van het dak zouden halen op het einde van de reeks.

4.2.2.2 Terugkoppeling naar theoretisch kader

Femke kan op sommige vlakken aanzien worden als een stereotiepe vrouw. Ze is lief en zorgzaam, en ze is heel empathisch. Hiermee voldoet ze deels aan de stereotiepe vrouw, zoals Clarke en Arnold (2017) deze omschrijven. Femke is echter ook ambitieus en onafhankelijk. Dit wordt aangetoond doordat ze heel zelfstandig is en zelfs voor andere mensen kan zorgen. Doordat ze een nieuwe zaak uit de grond stampt, is het duidelijk dat ze ook ambitieus is. Ze wil duidelijk iets maken van haar leven. Dit zijn dan weer stereotiepe eigenschappen die bestaan rond mannen, wat ervoor zorgt dat Femke eigenlijk niet volledig voldoet aan de kenmerken van een stereotiepe man, noch aan die van een stereotiepe vrouw. Zoals Niedlich et al. (2015) aanhalen, zouden lesbiennes minder vatbaar zijn voor negatieve stereotypen over vrouwen, daar volgens hen het traditionele stereotype rond vrouwen is dat ze lief en schattig, maar incompetent zijn. Dit komt duidelijk niet overeen met Femke Marsman. Ze is dan wel lief en schattig, maar door haar studies af te ronden en zelfs een eigen zaak uit de grond te stampen, wordt ze als alles behalve incompetent weergegeven. Wat genderstereotypen betreft, voldoet dit personage aan geen enkel van bovenstaande stereotypen (Clarke, & Arnold, 2017, pp. 149-158; Niedlich et al., 2015, pp. 1439-1447).

Dit zorgt er ook voor dat de 'gender inversion theory' van Kite en Deaux (1987) bij dit lesbische personage niet van toepassing is. Deze theorie houdt in dat lesbiennes eerder de eigenschappen bezitten die toebehoren aan mannelijke stereotypen. Aangezien Femke Marsman zowel enkele vrouwelijke als mannelijke kenmerken heeft, wordt deze theorie hier onderuit gehaald (Kite, & Deaux, 1987, pp. 83-96). Een andere implicatie is dat zowel 'butch' als 'femme' hier eigenlijk niet van toepassing zijn. Bimbi et al. (2012) hebben het over deze categorieën, die onderling ook weer verwijzen naar de verschillende genderrollen die hierboven al aan bod komen. Ook deze stereotypen, komen hier dus niet aan bod. Een andere categorie die deze auteurs aanhalen, is of lesbiennes 'outed' of 'closeted' zijn. Hierbij valt Femke in de 'outed' categorie, aangezien ze openlijk samen is met Dominique (Bimbi, et al., 2012, pp. 90-107).

In 'Marsman' worden Femke en haar vriendin op geen enkel moment als minderwaardig beschouwd. Er worden geen vragen gesteld bij hun relatie, ze moet zelfs amper uit de kast komen. Dit zorgt ervoor dat ook de theorie van Viss en Burn (2001) in dit geval niet opgaat. De hetero's in de reeks voelen zich niet superieur, en ook niet natuurlijker ten opzichte van

Femke en Dominique. Hierdoor worden negatieve stereotypen niet ondersteund (Viss, & Burn, 2001, pp. 169-177).

Ook de stereotypen van Geiger, Harwood en Hummert (2006) zijn niet van toepassing op Femke en haar vriendin. Femke beschikt dan wel over enkele eigenschappen die in hun onderzoek aangehaald worden, maar deze eigenschappen behoren niet toe aan één specifiek stereotype. Wat wel opvalt is dat zowel de innerlijke als de uiterlijke kenmerken van Femke enkel voorkomen in het positieve cluster. Zo is Femke mooi, schattig, zorgzaam, lief en moederlijk, wat allemaal eigenschappen zijn van 'lipstick lesbians', aldus Geiger et al. Verder is ze ook natuurlijk, wilskrachtig, onafhankelijk, sociaal en realistisch, wat dan weer eigenschappen zijn van de 'career oriented feminist'. Ook van het 'free spirit'-stereotype heeft Femke enkele kenmerken. Ze is namelijk aantrekkelijk en soms ook lichtgeraakt, voornamelijk wanneer ze in gesprek is met haar vader. Hierdoor worden lesbiennes in 'Marsman' voornamelijk positief in beeld gebracht (Geiger, Harwood, & Hummert, 2006, pp. 165-182).

Wat de uiterlijke kenmerken van Femke betreft, zijn er ook geen stereotypen terug te vinden. Ze mag dan wel kort haar hebben, maar dit kapsel is bij haar net heel vrouwelijk, in plaats van mannelijk. Het is niet zo dat haar haar afgeschoren is of in een mannelijke snit geknipt is. Het is gewoon een kort, vrouwelijk kapsel. Verder zijn er geen stereotypen terug te vinden in het uiterlijk. Zelfs het 'narcissistic body' komt niet aan bod. Femke en Dominique verschillen namelijk op heel veel vlakken van elkaar. Zowel wat hun innerlijk betreft, als wat hun uiterlijk betreft. Dominique kleedt zich extreem vrouwelijk, terwijl Femke zich eerder neutraal kleedt. Verder is Dominique ook veel groter dan Femke en heeft ze lang golvend haar. Dit zorgt ervoor dat ook de stereotypen van Creed (1995) niet aan bod komen (Creed, 1995, pp. 86-103).

Zoals in het theoretisch kader al aan bod kwam, heeft de representatie van holebi's een positieve invloed op het ontdekken en accepteren van de eigen identiteit van holebi's (Gomillion, & Giuliano, 2011, pp. 330-354). Aangezien Femke Marsman als een vrij gewoon meisje wordt afgebeeld, kan dit een positieve invloed hebben op de acceptatie van holebi-seksualiteit. Femke Marsman wordt niet per se als mannelijk afgebeeld, maar ook niet als extreem vrouwelijk. Ze is niet extreem 'hot' of 'sexy', wat maakt dat ze niet als 'hot lesbian' wordt weergegeven. Ze draagt een topje en een boxershort als pyjama, en dus geen 'sexy lingerie'. Dit houdt in dat ze niet op een post-feministische manier wordt weergegeven, maar ook lesbisch feminisme is hier niet van toepassing. Ze is een heel gewoon, normaal meisje, die geen extremen opzoekt. In deze fictiereeks worden de lesbische personages dus niet gebruikt om extra kijkers te lokken door een meer pornografische weergave (Jackson, & Gilbertson, 2009, pp. 199-224). Dit heeft, zoals Levina et al. (2000) in hun onderzoek ook aangegeven, een belangrijke invloed op hoe holebi's in het echte leven worden benaderd, aangezien bestaande stereotypen niet bevestigd worden (Levina et al., 2000, pp. 738-758).

Doordat in de serie totaal niet moeilijk wordt gedaan over het feit dat Femke lesbisch is, wordt de heteronormativiteit hier niet bestendigd. Ze hoeft niet eens uit de kast te komen, het wordt gewoon aanvaard zonder verdere uitleg. De ouders maken er geen probleem van, alsook de omgeving niet. Dit is een belangrijke stap naar het normaliseren van lesbiennes. Er wordt in deze reeks geen 'andere' gecreëerd, zoals Yep (2003, pp. 11-59) aanhaalt.

Wat opvalt bij Femke Marsman, is dat er amper stereotypen gebruikt worden om dit personage vorm te geven. Als er al stereotiepe kenmerken aanwezig zijn, zijn het kenmerken die voorkomen in positieve stereotypen. Dit is een zeer goede praktijk ('good practice') van niet-stereotiepe representatie van lesbiennes. Ook op vlak van heteronormativiteit is deze Vlaamse fictiereeks een schoolvoorbeeld van hoe het in werkelijkheid zou moeten zijn. Dit zorgt ervoor dat er een neutraler, realistischer beeld van lesbiennes wordt weergegeven, wat een positieve invloed kan hebben op acceptatie in de maatschappij.

4.2.2.3 Encodering versus decodering

Lynn Van Royen geeft aan dat ze het heel belangrijk vindt dat bij lesbische personages de nadruk niet op de geaardheid ligt. Ze vindt het dan ook heel mooi hoe scenarist Mathias Sercu het personage Femke Marsman in de reeks verwerkt heeft. Toen hij het personage omschreef, was haar geaardheid niet een van de kenmerken van haar karakter. Hierdoor was Lynn niet op voorhand op de hoogte van de geaardheid van haar personage. Het was naar eigen zeggen belangrijker om haar omgeving te kaderen, waarna Femke in deze omgeving werd geplaatst om haar te duiden. Het feit dat Femke lesbisch is, is in *Marsman* niet de kern van het personage.

De geaardheid van het personage heeft bijgevolg ook geen invloed gehad op hoe Lynn haar wilde neerzetten. Ze geeft aan dat ze er niet stereotiep wilde uitzien en dat ze het ook niet stereotiep wilde spelen, net omdat ze de geaardheid van Femke als iets heel normaal ziet. Hierdoor lag Femke Marsman ook vrij dicht bij haar eigen persoonlijkheid. Ze geeft zelf aan dat Femke overeenkomsten heeft met haar eigen karakter. Dat iemand op vrouwen of mannen valt, is geen karaktertrek van iemand. Lynn mocht de scènes van Femke steeds doen zoals ze het zelf voor zich zag, waardoor de geaardheid van Femke absoluut niet heeft bijgedragen tot hoe ze Femke heeft neergezet. Ook wat het uiterlijk van Femke betreft, zijn er geen aanpassingen gebeurd. Lynn had al kort haar. Ze hebben haar kapsel nog een beetje korter gemaakt voor de reeks, omdat het haar meer pit gaf, wat nog beter bij het personage paste.

Lynn is duidelijk zelf heel tevreden over de manier waarop lesbiennes in *Marsman* gerepresenteerd worden. Zo vindt ze het mooi hoe het in de reeks eigenlijk maar een keer benoemd wordt dat ze lesbisch is, en dat ze bijvoorbeeld tegen haar vader niet eens uit de kast hoeft te komen. Er wordt op geen enkel moment in de reeks een punt gemaakt van haar geaardheid. Lynn geeft aan dat Femke in het begin van de reeks niet haar coming out ontwijkt,

maar dat ze het gewoon ongemakkelijk vindt om haar partner voor te stellen. Dit is een belangrijke nuance in de analyse, aangezien dit lesbiennes nog meer genormaliseerd aan bod laat komen.

Dat Femke en Dominique gekoppeld werden in de reeks, was eigenlijk niet vanzelfsprekend volgens Lynn. Femke is een heel klein, vinnig meisje, terwijl Dominique erg groot is. Dominique is ook een erg creatieve, waarin ze erg verschilt met Femke. Wanneer Dominique hakken draagt in de reeks, is het contrast tussen de twee erg groot. Lynn haalt aan dat het voor de cameraman soms zelfs heel moeilijk was om hen allebei in hetzelfde shot te krijgen. Ze zijn dit echter niet uit de weg gegaan en hebben in deze onvanzelfsprekendheid een soort van normaliteit gezocht, wat Lynn naar eigen zeggen fantastisch vindt.

Lynn heeft ook zelf naar de reeks gekeken en vindt dat Femke overkomt als een sterke, gedreven, jonge vrouw. Ze zet zich in voor haar familie en voor mensen die ze graag ziet, en dit soms ten koste van zichzelf. Daarnaast is ze ook erg koppig, maar op een positieve manier. Ze is een doorbijter met een doel voor ogen. Obstakels kunnen ervoor zorgen dat de weg naar haar doel langer duurt, maar ze geraakt er sowieso. Al deze eigenschappen zorgen ervoor dat Lynn het erg leuk vond om Femke te spelen.

Dat de genormaliseerde weergave van lesbiennes in deze fictiereeks zorgt voor meer acceptatie in de maatschappij, wordt erg duidelijk in de reacties die ze op het personage heeft gekregen. Zo werd Lynn vaak aangesproken door meisjes die zeggen dat ze blij zijn dat er eindelijk een normale representatie was, en dat ze zich hierdoor gesteund voelden. Er was zelfs een meisje die met behulp van de reeks aan haar ouders, die een totaal verkeerd beeld hadden van lesbiennes, heeft kunnen duidelijk maken wat een normale lesbische relatie is. Femke en Dominique zijn namelijk twee normale jonge vrouwen, met een gewone relatie. Dat de issues van Femke geen betrekking hebben op haar geaardheid, maakt dat de geaardheid ook geen belangrijke factor is in het leven van Femke. Het wordt als heel normaal gezien, wat het ook is.

Van Royen heeft er echter tijdens de opnames van *Marsman* zelf niet bij stilgestaan dat haar personage positief zou kunnen bijdragen aan de normalisering van lesbiennes. Door haar job en de mensen waarmee ze zich omringt, was het voor haar eigenlijk vrij normaal dat lesbiennes genormaliseerd zijn. Het is pas sinds de reacties op haar rol dat ze beseft dat de maatschappij wat betreft acceptatie en normalisering van lesbiennes nog steeds niet ver genoeg staat.

Bij *Marsman* heeft de openbare omroep enkel invloed gehad op het scenario. Het is niet zo dat er van VRT uit werd gezegd wat al dan niet in de serie mocht zitten. Hierdoor denkt Lynn vanuit haar eigen ervaringen dat er geen al te grote verschillen meer zijn tussen representatie in fictiereeksen voor de openbare omroep of voor commerciële zenders. De lijn tussen beide

is steeds vager aan het worden, maar daarnaast hangt de representatie ook van veel meer factoren af dan van de zender alleen. Ook het genre, de schrijvers, de acteurs etc. spelen hierbij een grote rol. Wat voor haar wel duidelijk is, is dat als de makers van fictiereeksen lesbiennes willen normaliseren, ze hierbij ook alles moeten tonen. Ze mogen niet selecteren op basis van wat eventueel door sommige bevolkingsgroepen minder positief zal worden onthaald. Lynn oppert om normale relaties te tonen in plaats van clichés te gebruiken. Het is bij film en televisie altijd makkelijker om in stereotypen te vervallen, maar hoe normaler lesbiennes worden afgebeeld, hoe representatiever het ook zal zijn.

Mathias Sercu, de scenarist en eveneens acteur in de reeks, en Lynn hebben Femke Marsman op deze manier vormgegeven, omdat lesbiennes voor hen ook heel normaal zijn. Ze hebben hierbij niet in hun achterhoofd gehouden dat ze lesbiennes moesten normaliseren in de samenleving. Dit was niet per se hun doel. Het was voor hen gewoon heel natuurlijk en heel normaal dat de nadruk niet op de geaardheid zou liggen, maar net op het karakter van het personage. Desalniettemin geeft Lynn wel aan dat er nog steeds veel nood is aan normalisering van lesbiennes. Ze vindt dit onwaarschijnlijk jammer, aangezien het voor haar wel de normaalste zaak van de wereld is.

4.2.3 Analyse Gent-West: Sam Beckers

4.2.3.1 Analyse van het personage

Sam Beckers is een personage met verschillende lagen. Enerzijds is ze bikkelhard naar de buitenwereld toe. Ze is gemeen, arrogant, manipulatief en een echte bitch tegen het overgrote deel van de gevangenen en werknemers in Gent-West. Ze manipuleert iedereen om zelf niet in de problemen te komen. Ze laat de vuile werkjes door anderen opknappen, en boezemt iedereen angst in, om zelf niet in de problemen te komen. Elke handeling die ze doet is overwogen en in functie van overleven in de gevangenis. Dit gemene karakter is echter maar een muur die ze rond zich optrekt, om de anderen op een afstand te houden. Ze wil geen emotionele band opbouwen met de anderen, omdat ze bang is om gekwetst te worden. Het is haar doel om de leider te zijn van de gevangenen in Gent-West. Ze is een echt leidersfiguur, die waakt over haar kudde, maar er niet voor terugdeinst om iemand ten prooi te gooien wanneer het haar beter uitkomt.

Deze angst komt voort uit een trauma uit haar kinderjaren. Ze werd in de steek gelaten door haar vader en zag hem niet meer terug. Dit komt ook in de serie aan bod. De vader neemt voor het eerst opnieuw contact met haar op, en zij sluit dat hoofdstuk af. Ze breekt compleet met hem. Het is in de serie heel duidelijk dat Sam anderen op afstand houdt, om niet opnieuw gekwetst te kunnen worden. Ze heeft het veel moeilijker met de situatie met haar vader dan ze laat uitschijnen naar de rest toe. Ze wil zich niet kwetsbaar opstellen, want dan zou ze een makkelijke prooi zijn voor haar rivale, Kat.

Ze stelt zich echter wel open naar Sarah Van Marcke. Sam is trots op haar wanneer ze directrice wordt van Gent-West. Dit is duidelijk te zien in de scène waar het nieuws bekend wordt gemaakt. Sam kijkt vol liefde en trots naar de televisie. Ze staat letterlijk te blinken. Aanvankelijk gedraagt Sam zich nog heel provocatief tegenover Sarah. Ze probeert haar uit te dagen. Wanneer ze merkt dat Sarah het zichtbaar moeilijk heeft, maar ook met Sam inzit, stelt ze zich meer open naar Sarah toe. Ze zit oprecht met haar in, ziet haar oprecht graag. Sarah ontwikkelt duidelijk ook gevoelens voor Sam. Ze communiceert op een andere manier met Sam dan met de rest van de gevangenen. Ze is veel liever, bezorgder, meer begripvol. Wanneer Sam Sarah kust, en Sarah nadien zelf Sam kust, is het duidelijk dat Sam haar gevoel over Sarah klopt.

Het is duidelijk dat Sarah niet professioneel kan blijven wanneer het over Sam gaat. Ze laat Sam te dicht bij haar persoonlijk leven komen. Wanneer ze hierop gewezen wordt, is er een duidelijk keerpunt te zien. Waar Sarah haar verlovingsring steeds uit deed op het werk, zodat Sam hem niet kon zien, draagt ze hem nu wel. Ze houdt Sam hiermee op afstand en doet moeite om Sam te behandelen als elke andere gevangene. Dit kwetst Sam, terwijl gekwetst worden een van haar grootste angsten is. Wanneer de enige persoon die haar ware aard kent, haar kwetst, komt dit dubbel zo hard aan.

Sam ziet er, voor zover dat mogelijk is met de uniformen, stoer, maar toch vrouwelijk uit. Ze is een van de enige gevangenen die bijna nooit haar volledige uniform aan heeft. Ze draagt meestal de broek van haar uniform, met de broekspijpen tot net boven de enkel opgerold. Verder draagt ze altijd een spannend topje, meestal donker of grijs, met daaronder een spannende sport-BH. Soms draagt ze ook een grijze crop-top, waardoor haar afgetrainde buik nog harder zichtbaar is. Ze draagt make-up, maar heel natuurlijk, waardoor enkel de mascara echt zichtbaar is. Verder draagt ze haar haar los, voornamelijk in scènes met Sarah. Wanneer haar haar los is, draagt ze haar haarrekker rond haar arm. Het is voornamelijk in scènes zonder Sarah dat Sam haar haar in een staart draagt. Dit zorgt ervoor dat ze er heel vrouwelijk uitziet wanneer ze Sarah ziet. Wanneer Sarah niet aanwezig is, ziet ze er, mede door de staart in haar haar, iets sportiever uit. Ze draagt ook kleine, zwarte oorbellen in haar oren. Dit maakt haar iets vrouwelijker.

4.2.3.2 Terugkoppeling naar theoretisch kader

De manier waarop Sam als lesbienne wordt weergegeven, is te linken aan bepaalde stereotypen die reeds aan bod kwamen in de literatuurstudie. Sam is atletisch gebouwd. Haar lichaam is afgetraind en in verschillende afleveringen heeft ze geen moeite om zware trainingen af te ronden. Ze is ook machtig in de gevangenis. Zowel een 'atletisch' uiterlijk, als 'machtig zijn', zijn kenmerken van 'soft butch' lesbiennes, volgens Geiger, Harwood en Hummert (2006).

Naast de uiterlijke kenmerken van een 'soft butch' lesbienne, wat volgens de auteurs een positief stereotype is, komt het karakter van Sam voornamelijk overeen met de eigenschappen van 'angry butch' lesbiennes. Ze is confronterend, aangezien ze confrontaties met tegenstanders (voornamelijk met Kat) niet uit de weg gaat. Verder is ze ook dominant en heerszuchtig. Ze wil de leiding over de gevangenen in Gent-West en zou hiervoor over lijken gaan. Ze is ook agressief, wat onder andere te zien is in de scène waarbij een gevecht ontstaat en de directrice vermoord wordt. Deze moord bleek uiteindelijk ook door Sam gepleegd. Verder is ze ook heel gemeen en vaak onbeschoft. Ze scheldt mensen uit, gedraagt zich vaak provocerend, om zo reactie uit te lokken van haar tegenstanders. Sam Beckers doet niets zomaar, bijna alles wat ze doet is met het doel haar positie in Gent-West veilig te stellen en zelf te overleven, zoals ze dat al haar hele leven heeft moeten doen. Dat maakt haar ook vaak egoïstisch. Wat haar uiterlijk betreft, is Sam echter het tegengestelde van de uiterlijke kenmerken van een 'angry butch' lesbienne. Wat de stereotypen betreft, is Sam dus een mengeling tussen een 'soft butch' en een 'angry butch' (Geiger, Harwood, & Hummert, 2006, pp. 165-182).

Een ander stereotype dat eigenlijk weergegeven wordt door het personage Sam Beckers, is een stereotype omtrent het 'lesbisch worden'. Volgens Snyder en Uranowitz (1978) bestaan er verschillende stereotypen omtrent de redenen waarom vrouwen ervoor kiezen om lesbisch te 'worden'. Een van deze stereotypen is dat vrouwen lesbisch worden doordat ze vroeger mishandeld werden door hun vader(figuur). Het persoonlijke verhaal van Sam gaat voornamelijk over de relatie die ze had met haar vader. Haar vader liet haar en haar depressieve moeder in de steek toen Sam tien jaar was. Hij mishandelde haar niet fysiek, maar mentaal heeft dit Sam heel erg gekwetst. Ze heeft dit nooit verwerkt en draagt een gevoel van haat tegenover haar vader met zich mee. Heel haar verdere leven werd hierdoor beïnvloed. Ze volgde een koksopleiding om hem trots te maken, ook al heeft ze hem 20 jaar lang niet gehoord of gezien. Ze nam deel aan een kookprogramma op televisie, waar ze recepten uit het kookboek van haar vader klaarmaakte. Tot slot vermoordde ze ook de presentator van het kookprogramma, nadat hij haar uitlachte en zei dat haar vader zich zou schamen voor haar. Het trauma uit haar jeugd heeft een impact gehad op haar hele leven. Het heeft er zelfs voor gezorgd dat ze in de gevangenis zit. Hieruit zou de kijker kunnen afleiden dat Sam lesbisch is geworden door de slechte band met haar vader, waaruit vervolgens ook een bepaalde haat tegenover mannen is ontstaan (Snyder, & Uranowitz, 1978, pp. 941-950).

Naast de persoonlijke eigenschappen van Sam, is er ook nog een scène in de serie die aantoont dat er een post-feministische weergave is van lesbiennes. Waar lesbiennes vroeger werden afgebeeld als mannelijk en onaantrekkelijk, worden lesbiennes in een post-feministisch tijdperk weergegeven als 'hot lesbians'. Jackson en Gilbertson (2009) toonden aan dat deze 'hot lesbians' (met andere woorden, lesbiennes die als aantrekkelijk worden gezien in een heteronormatieve samenleving) vaak aan bod komen, onder meer om meer mannen te overtuigen de serie te bekijken. Hierbij wordt vaak een post-feministische versie van

lesbiennes weergegeven. Deze representatie geeft lesbiennes dan, volgens zowel McRobbie (2004), als Gill (2007) en Jackson en Gilbertson (2009), weer als zeer sexy, en zeer vrouwelijke individuen.

In de scène waarbij Sarah droomt dat ze seks heeft met Sam, worden zowel Sarah als Sam op deze manier afgebeeld. Ze dragen allebei sexy lingerie en zien er heel vrouwelijk uit. Het is bijna een pornografische weergave van lesbiennes die seks hebben. Vooral Sam wordt in deze scène veel vrouwelijker afgebeeld dan hoe ze in werkelijkheid in de reeks is. Door van Sam een mengeling te maken van enerzijds het 'hot lesbian' stereotype, en anderzijds de 'angry butch', is het mogelijk een soort van pornografische weergave neer te zetten van twee lesbiennes. Dit toont aan dat de heteronormativiteit naar boven komt. Sarah en Sam worden afgebeeld op een pornografische manier, waardoor voornamelijk heteroseksuele mannen aangetrokken worden. Op deze manier kunnen ze én een negatief beeld scheppen van Sam, én proberen meer kijkers te lokken. Dit zou niet kunnen wanneer Sam ook de uiterlijke kenmerken had van een 'angry butch'.

Naast deze stereotypen wat het uiterlijk en het karakter van het personage betreft, zijn er ook linken te zien in de serie met heteronormativiteit. Zo geven Viss en Burn (2001) aan dat er bij heteroseksuele personen een soort van superioriteitsgevoel kan optreden, doordat heteroseksualiteit als norm wordt gezien. Dit is onder andere te zien bij Kat, die Sam stevast omschrijft als een 'kutlikkertje'. Deze term is zeer neerbuigend naar Sam toe. Ze zegt dit ook steeds op zo een negatieve manier, dat het duidelijk is dat Kat zich beter voelt dan Sam, wat eventueel kan aansluiten bij de theorie van Viss en Burn. Het is hier echter belangrijk om ook te beseffen dat Kat zich superieur voelt ten opzichte van de overgrote meerderheid van de gevangenen, aangezien ze hen allemaal in de tang houdt. Sam is dan wel haar rivale, maar om zeker te zijn van de intenties van Kats uitspraak, dient voornamelijk de persoonlijkheid van Kat onderzocht te worden. Een aanvullend onderzoek dient zich aan, aangezien dit niet in dit onderzoek aan bod zal komen (Viss, & Burn, 2001, 169-177).

4.2.3.3 Encodering versus decodering

Charlotte Anne Bongaerts haalt aan dat het de bedoeling was om Sam heel gevarieerd te brengen, wat ook uit de analyse is gebleken. Bij *Gent-West* is het volgens haar heel belangrijk om in het achterhoofd te houden dat de makers van de reeks verplicht waren om zich te houden aan een bestaand scenario, aangezien het een aangekocht format is van een oorspronkelijk Australische reeks. De producenten van de Australische reeks hadden in *Gent-West* erg veel inspraak. Zowel het decor, als de acteerprestaties werden gecontroleerd. Verder stond ook elke beweging, elke actie van de personages uitgeschreven in de formatbijbel. De actrices moesten zich strikt aan deze richtlijnen houden. De beweegredenen van Sam Beckers werden echter wel toegevoegd door de actrice, aangezien zij het gedrag van het personage moest kunnen kaderen om zich in te leven in haar rol.

Zoals het een format betaamt, werd het wel aangepast naar het lokale doelpubliek. Hier heeft de actrice zelf mogen bepalen, in samenspraak met de regisseur, van welk milieu Sam kwam, hoe ze sprak, hoe ze eruitzag, etc. Zo vond Bongaerts het belangrijk om meteen te gaan fitnessen, zodat het uiterlijk van Sam overeen kwam met haar karakter. Het macho, mannelijke, seksistische gedrag kon in haar hoofd alleen bij Sam passen wanneer Sam ook zelf bezig was met haar uiterlijk en er bijgevolg heel erg fit uitzag. Op deze manier probeerde de actrice wat ze moest doen te verbinden met een motief achter de handelingen. Zo maakte ze bewust de keuze om het haar van Sam los te doen in een omgeving waar ze zich kwetsbaar opstelde, namelijk bij Sarah. Het haar was dan weer in een staart wanneer ze op haar hoede moest zijn en elk moment klaar moest zijn om in de verdediging te gaan.

Ze geeft aan dat de geardheid van Sam Beckers absoluut geen invloed heeft gehad op de manier waarop ze Sam wilde invullen. Er werd ook niets van bovenaf opgelegd hieromtrent. Ze zegt dat de geardheid voor haar slechts een detail was van het personage, maar wel een detail dat ervoor zorgde dat er veel meer aspecten van Sam konden worden getoond. Zo kon ze relaties aangaan, kon ze uitdagend en seksueel zijn, etc. Dit heeft ze allemaal vertaald en meegenomen in de invulling, maar er werd niet te hard stilgestaan bij de geardheid.

Charlotte Anne Bongaerts beseft dat Sam Beckers wel degelijk als een stereotiepe lesbienne kan worden gezien. Ze vindt dit jammer, maar langs de andere kant ook wel een sterke invulling. Door het feit dat het karakter van Sam vrij negatief stereotiep is, en haar uiterlijk net vrij vrouwelijk, vormt dit een mooi contrast. Ze geeft echter zelf ook aan dat die vrouwelijke en sexy kant ook weer overdreven wordt (onder andere in de vrijscène met Sarah Van Marcke), wat het opnieuw stereotiep maakt. Ze benadrukt echter wel dat heel veel keuzes betreffende het karakter van Sam gemaakt werden op basis van overlevingsdrang, en niet op basis van geardheid.

In fictie is het volgens de actrice moeilijk om iets niet stereotiep te maken in een serie over een vrouwengevangenis. Het personage op zich is al stereotiep, los van de geardheid. Verder worden personages ook altijd getheatraliseerd in fictiereeksen en zijn contrasten tussen personages heel belangrijk. Dit maakt het voor de kijker net boeiend. Wat de representatie van lesbiennes in Vlaamse fictiereeksen betreft, haalt Charlotte Anne Bongaerts aan dat de manier waarop lesbiennes gerepresenteerd worden eerder afhankelijk is van het genre en van de reeks zelf, dan van de zender.

Uit de analyse is gebleken dat er in de reeks wordt geïnsinueerd dat Sam Beckers lesbisch is door de moeilijke relatie met haar vader. Dit is een element dat de actrice er zelf in heeft verwerkt. De verhaallijn rond de vader bestond uiteraard al, maar het motief heeft Charlotte gehaald uit de moeilijke relatie die een lesbische vriendin van haar met haar vader heeft. Deze vriendin heeft ook een afkeer naar mannen toe, door de manier waarop haar vader haar

behandelde. Het motief en de drive van Sam is hierdoor dus afkomstig uit een waargebeurd verhaal.

De actrice haalt aan dat Gent-West in alles heel extreem is, wat ervoor zorgt dat Sam Beckers geen realistische representatie is van een doorsnee Vlaamse lesbiëner. Dit heeft te maken met het genre en de context, namelijk een vrouwengevangenis. Ze haalt aan dat fictiereeksen in de toekomst op een punt zouden moeten komen waarbij lesbiëners heel normaal zijn, zonder dat hier de nadruk op wordt gelegd. Alleen zo kan dit genormaliseerd worden. Ze vindt echter dat het absoluut niet nodig is om alleen maar doorsnee lesbiëners te tonen. Fictie blijft fictie, waardoor contrast en stereotypen het net interessanter maken om naar te kijken. Over die types wordt heel erg nagedacht door programmamakers.

Charlotte Anne Bongaerts geeft aan dat ze vindt dat er vandaag de dag heel bewust wordt omgegaan met, en nagedacht over representatie van lesbiëners. Ze vindt echter wel dat het niet de taak is van actrices om hiermee bezig te zijn, tenzij ze heel erg veel inspraak hebben en ook betrokken zijn bij de ontwikkeling van de reeks.

4.2.4 Analyse Professor T: Saskia Vogels

4.2.4.1 Analyse van het personage

Saskia Vogels is een dominant personage met een erg opvliegend karakter, die graag de leiding neemt. Daarnaast is ze in het begin van de reeks echter ook onzeker, wat zich uit in het feit dat ze steeds op zoek is naar bevestiging bij haar collega, John. Daarnaast is ze ook erg koppig, wat ervoor zorgt dat ze steeds vasthoudt aan haar eigen theorieën en aan haar eigen waarden. Hierdoor kan ze ook naïef uit de hoek komen. Verder heeft ze ook feministische trekjes, aangezien ze duidelijk een enorme drang voelt om zich als vrouw te bewijzen. Hierbij is duidelijk een angst merkbaar, namelijk de angst om niet goed genoeg te zijn en om niet naar waarde geschat te worden. Wanneer haar collega, John, zegt dat ze haar promotie heeft gekregen enkel en alleen omdat ze een vrouw is, gaat ze door het lint bij het idee dat ze niet gekozen is omwille van haar capaciteiten, maar omdat genderongelijkheid een rol speelt. Echter ook zonder ernstige aanleiding komt ze vaak erg gefrustreerd over. Ook dit typeert Saskia.

Dit personage is er een van extremen. Ze is ofwel extreem boos, ofwel extreem blij. Er is bij Saskia geen gulden middenweg te vinden. Dit uit zich ook in haar bezorgdheid omtrent haar zwangere vriendin, Inske. De angst dat er iets met Inske of hun kind zou gebeuren, is sterk aanwezig. Ze is heel erg bezorgd, tot John haar aanmaant te kalmeren. Dan probeert ze haar bezorgdheid te verbergen, door net extreem ongeïnteresseerd en relativerend te doen, zowel tegenover Inske, als tegenover John.

Saskia is een mooie vrouw, die vrij mannelijk overkomt, maar dit wordt gecompenseerd door haar make-up. Zo draagt ze altijd donkerrode lippenstift, en zijn haar ogen ook subtiel, doch zichtbaar geschminkt. Ze heeft een vrij atletisch lichaam, wat voornamelijk te wijten is aan de intensieve bokstrainingen die ze doet. Hiermee kan ze zich afreageren en laat ze al haar frustraties eruit. Haar haar is donkerbruin en kroezelig. Aan de linkerkant is het voor een deel afgeschoren, wat voornamelijk opvalt wanneer het in een staart is. Haar kapsel geeft hierdoor een tamelijk mannelijke indruk. Saskia heeft een gave huid en mooie witte tanden. Ze draagt altijd blauwe kleren. Zowel donkerblauw als lichtblauw komt aan bod in T-shirts, blouses en jassen. Daarnaast draagt ze ook altijd smalle jeansbroeken. Deze kledingstijl is niet heel vrouwelijk, maar dit hoeft ook niet voor haar werk. Saskia draagt geen juwelen, maar ze heeft wel altijd haar lichtblauwe rugzak bij. Deze hangt ofwel op haar rug, onder andere wanneer ze met haar koersfiets van en naar haar werk rijdt, of nonchalant over haar schouder.

Zoals hierboven reeds aangehaald wordt, heeft Saskia een relatie met Inske, die overigens ook hoogzwanger is van hun eerste kindje. Inske is op vele vlakken een tegenpool van Saskia. Zo is ze een vrij rustig persoon, die alles heel erg weet te relativieren, waardoor ze ook de frustratie en overbezorgdheid van Saskia kan temperen. Daarnaast is Inske ook heel vrouwelijk gekleed. Ze draagt oorbellen, haar haar is los of vrouwelijk opgestoken en ze heeft meestal een handtas bij. Het is opvallend dat in de hele reeks amper beelden te zien zijn van intimiteit, aangezien er enkel af en toe een vluchtige kus wordt getoond wanneer Saskia naar haar werk vertrekt. Saskia en Inske lijken in ieder geval een erg gelukkig koppel. Ze vullen elkaar goed aan en kijken zichtbaar uit naar de komst van hun kindje. Enkel op vlak van communicatie is er een probleem, aangezien voornamelijk Inske haar gsm al eens uit het oog durft te verliezen en dit tot grote frustratie van Saskia.

Wat de relatie met familie betreft, is er weinig geweten. Enkel de moeder van Saskia komt in beeld bij een flashback. Hierbij sterft ze in de armen van Saskia, wat verklaart waarom ze zo koppig en vol frustratie vasthoudt aan een moordzaak waarbij een man in haar armen is gestorven. Van een vader is er in de hele reeks geen sprake. Voor het peterschap vraagt Saskia John, nadat ze met Inske eerst overwogen had om voor twee meters te gaan. John is dan ook een erg goede vriend van Saskia geworden na de ruzie die ze hadden in verband met de promotie van Saskia. John lijkt in de reeks uiteindelijk de enige echt goede vriend van Saskia, aangezien ze andere personages niet dicht bij haar persoonlijke leefwereld laat komen.

4.2.4.2 Terugkoppeling naar theoretisch kader

Saskia Vogels is een personage met vele lagen. Hierdoor heeft ze overeenkomsten met zowel mannelijke als vrouwelijke genderstereotypen. Saskia is ambitieus, onafhankelijk en sterk, wat volgens het onderzoek van Clarke en Arnold (2007) voornamelijk eigenschappen zijn van mannelijke stereotypen. Daarnaast kan ook haar job gezien worden als een eerder stereotiep mannelijke job. In de serie is ze echter ook erg bezorgd om Inske, en kan ze ook medeleven

tonen, waardoor ze zich vaak heel erg laat meesleuren in de moordzaken. Onder andere wanneer er kinderen bij betrokken zijn, toont ze veel empathie. Het onderzoek van Niedlich, Steffens, Krause et al. (2015) toont echter aan dat ook een ander kenmerk van stereotiepe vrouwen te vinden is bij Saskia. Zo kan ze vaak als incompetent gezien worden, doordat ze vaak de foute oplossing aanreikt in de onderzoeken. In combinatie met haar vele uitingen van frustratie, zorgt dit ervoor dat het lijkt alsof ze niet geschikt is voor de job. Hier is echter wel een evolutie te zien naar het einde van de reeks toe, aangezien ze dan door een goede samenwerking met John wel vaak mee tot de oplossing komt (Clarke, & Arnold, 2009, pp. 149-158; Niedlich, Steffens, Krause, et al., 2015, pp. 1439-1447).

Aangezien er bij Saskia meer mannelijke dan vrouwelijke kenmerken terug te vinden zijn, neigt ze wat betreft stereotypering van lesbiennes eerder naar een 'butch' lesbienne (Bambilla, Carnaghi, & Ravenna, 2011, pp. 101-110). Hierbij is volgens de auteurs het onderscheid voornamelijk terug te brengen op de genderrollen. Dit is ook te zien bij Saskia en Inske. Inske is psychologe, wat als een eerder vrouwelijk beroep kan worden gezien, terwijl Saskia eerder een stereotiep mannelijk beroep beoefend. Daarnaast is Inske ook zwanger, wat haar eerder een vrouwelijke genderrol toeschrijft.

Het uiterlijk van Saskia voldoet aan de kenmerken van een 'Soft Butch' lesbienne uit het positieve cluster van Geiger, Harwood en Hummert (2006). Zo is ze erg atletisch, en komt ze erg machtig over. Wat haar karakter betreft, zijn er voornamelijk kenmerken terug te vinden uit het negatieve cluster, meer bepaald van de 'Angry Butch' lesbienne. Saskia is confronterend, dominant, agressief en vooral heel luid. Daarnaast is ze ook koppig en gaat ze voor het minste in de verdediging, waardoor ze ook vaak boos wordt. Doordat ze een personage is met verschillende lagen, heeft ze ook enkele kenmerken uit het positieve cluster. Ze is namelijk gefocust op haar carrière en erg assertief (Career Oriented Feminist). Daarnaast is ze ook moederlijk en vooral heel zorgzaam (Lipstick Lesbian). Dit zijn echter slechts enkele losse eigenschappen uit het positieve cluster, waardoor ze voornamelijk voldoet aan het positieve stereotype 'Soft Butch', en aan het negatieve stereotype 'Angry Butch' (Geiger, Harwood, & Hummert, 2006, pp. 165-182).

Ondanks het feit dat er wat betreft het karakter van Saskia eerder een negatief stereotype terug te vinden is, is er geen superioriteitsgevoel terug te vinden bij de hetero's in de reeks. Er wordt heel normaal gereageerd wanneer Saskia Inske op een heel ongemakkelijke manier voorstelt. Er is niemand die negatief reageert op dat moment, maar ook doorheen de hele reeks wordt deze relatie niet op een negatieve manier behandeld of onthaald (Viss, & Burn, 2001, pp. 169-177).

Wat betreft het uiterlijk van Saskia, zorgen de eerder mannelijke kledij en haar atletische bouw ervoor dat een lesbisch feministisch perspectief naar boven komt. Hiermee voldoet ze volgens Creed (1995) aan bepaalde voorschriften die lesbiennes zichzelf opleggen wat betreft

kleding. Op deze manier is het mogelijk om een soort van gemeenschappelijke identiteit te creëren als bescherming tegen discriminatie (Goodloe, 1994, pp. 1-10). Door deze lesbisch feministische weergave, worden zowel Saskia als Inske niet weergegeven op een pornografische manier of als lustobject, waardoor deze lesbische personages in dit geval ook niet worden gebruikt om mannelijke heteroseksuele kijkers te lokken met seksueel getinte scènes (McRobbie, 2004, pp. 255-264; Gill, 2007, pp. 136-148; Jackson, & Gilbertson, 2009, pp. 199-224).

Ondanks de vrij genormaliseerde weergave van Saskia en Inske, zijn er in de reeks ook enkele voorbeelden te vinden van heteronormativiteit. Wanneer Saskia zich out op haar werk en nadien vertrekt met Inske, vraagt Paul aan John of hij dat had verwacht (verwijzend naar het feit dat ze lesbisch is). Het volgende fragment toont het verdere verloop van het gesprek aan:

Paul: 'Hadde gij da gedacht?';
John: 'Totaal ni';
Paul: 'Awel, ik twijfelde';
John: 'Hoezo?';
Paul: 'Zo da geschoren haar. Wa? Da's toch raar.';
John lacht en zegt dat ze er nog eentje gaan drinken.
(Bijlage 10: Transcriptie Professor T., p. 16)

Het feit dat de vraag gesteld wordt, toont de heteronormatieve gedachtegang van Paul aan. Vervolgens geeft hij ook weer dat haar uiterlijk, volgens hem stereotiep, het deed vermoeden. In dit klein stukje tekst, komen al verschillende onderliggende mechanismen omtrent heteronormativiteit naar boven, waardoor volledige normalisering van lesbiennes wordt ondermijnd. Een belangrijk punt is echter dat dit er niet voor zorgt dat Saskia als minderwaardig wordt beschouwd. Een andere opmerkelijke passage is die waar Inske en Saskia praten over hun nog ongebooren zoon. Het gesprek gaat als volgt:

'Allee stelt dat die nu wil gaan voetballen', zegt Saskia. 'En als die nu naar ballet wil, kan ook he', zegt Inske. Saskia lacht. 'Wa?', zegt Inske lachend. 'Nen homo of wa?', lacht Saskia. (Bijlage 10: Transcriptie Professor T, p. 49)

Door aan te halen dat het een homo zou zijn als hij ballet wil doen, wordt er weergegeven dat ook bij Saskia zelf bepaalde genderrollen geïnternaliseerd zijn. Verder gaat ze er duidelijk ook vanuit dat hun kind in eerste instantie hetero zal zijn, waardoor ze de vraag een beetje denigrerend stelt. Daarnaast bedoelt ze dit ook als grapje, omdat ze dan twee lesbiennes zouden zijn met een homoseksuele zoon, maar toch tonen zulke uitspraken in een fictiereeks met verder vrij genormaliseerde lesbiennes aan dat er wat betreft de heteronormativiteit nog verbetering mogelijk is.

4.2.4.3 Encodering versus decodering

Leen Roels geeft aan dat ze niet op voorhand op de hoogte was van de geardheid van het personage. Het scenario van de laatste afleveringen was er al, maar dat van de eerste afleveringen nog niet. Hierdoor is er pas gaandeweg beslist dat Saskia lesbisch zou zijn, aan de hand van een erg stereotiep beeld van het personage. Vanuit dit stereotype en vanuit het feit dat Saskia in de reeks in een mannenwereld terecht komt, bleek het interessant dat het een lesbisch personage zou worden. Dit vond Leen een slecht uitgangspunt. Ze heeft dan samen met de regisseur geprobeerd om dit negatief stereotype af te vlakken tot een aannemelijke versie van het personage. De regisseur van de reeks is zelf homo, wat maakt dat hij dit gegeven anders bekijkt.

Zoals eerder al aan bod kwam, is de job van Saskia eerder een mannelijke job. Hierdoor moest ze zich als vrouw en als lesbienne bewijzen in een mannenwereld. Leen haalt aan dat er een scène is gedraaid waarbij John zegt dat ze gewoon is wie ze is, maar dat haar geardheid er niets mee te maken heeft, dat haar geardheid haar persoon niet bepaalt. Heel het bureau begon dan te applaudiseren. Op deze manier probeerden ze de geardheid ondanks het negatieve beeld alsnog te gebruiken om een positieve boodschap mee te geven. Deze scène heeft de reeks uiteindelijk niet gehaald.

Leen geeft aan zelf wel inspraak te hebben gehad in de invulling van het personage. Ze vertelt dat ze auditie deed, en dat alles aan een heel hoog tempo moest gaan. Ze was hierdoor erg opgejaagd en heeft dit ook gebruikt in haar auditie. Deze eigenschap heeft ze dan nadien ook proberen aan te houden in de reeks. In het scenario was het echter heel onduidelijk hoe Saskia moest zijn. Hierdoor heeft Leen in samenspraak met de regisseur de invulling constant bijgestuurd.

Saskia vertoont veel gelijkenissen met Leen. Leen is zelf heteroseksueel, maar toch zitten een aantal karaktereigenschappen van haar verwerkt in Saskia. Zo zegt ze dat ze zelf ook vaak te snel handelt, waardoor ze iets fout doet en kwaad wordt op zichzelf. In de analyse werd dit ook gezien als incompetentie. Deze incompetentie werd er echter niet bewust in verwerkt, maar kwam vanuit zichzelf. Verder is ze zelf ook niet echt elegant, waardoor ook Saskia niet erg vrouwelijk overkomt. Naast het karakter, heeft ze aan haar uiterlijk niets moeten aanpassen. Ze had voor de opnames zelf langs een kant afgeschoren haar gehad, waarna haar haar heel traag teruggroeide. Ze zagen bij de opnames geen andere optie dan die kant opnieuw af te scheren. Dit werd dus niet bewust gedaan omwille van haar geardheid. Leen zegt wel dat ze dit uiteindelijk zelf vrij cliché vond voor een lesbisch personage, maar het was dus effectief haar eigen kapsel.

De representatie van het lesbische personage, heeft ook te maken met het genre. Een politiserie wordt vaak als een mannenwereld afgebeeld, waardoor de frustratie omtrent de ongelijkheid wat betreft gender en geardheid ervoor zorgt dat Saskia mannelijker en

gefrustreerd overkomt. Daarnaast werd ook haar outfit afgestemd op die van de anderen. Ze draagt bijna alleen maar blauwe en erg donkere kledij, maar dit is voornamelijk om het beeld te laten kloppen met John en Jasper. Hierbij was het dus ook niet zozeer de geaardheid die bepalend was.

Leen zegt dat de openbare omroep wel een bepaalde invloed heeft op de content die geproduceerd wordt. Bepaalde zaken werden niet gedaan, omdat ze er uiteindelijk toch uit zouden moeten van de openbare omroep. Zo zou de openbare omroep struikelen over innige kusscènes tussen Saskia en Inske, aldus Leen. Ze geeft aan dat de openbare omroep wel heel goed waakt over wat er al dan niet getoond en gezegd wordt in de reeks.

De vader van Saskia is niet in beeld, omdat het personage heel vlak werd gehouden in het scenario. Saskia en de regisseur hebben zelf een lijn moeten zoeken voor het personage. Normaal zat de scène van de dood van de moeder van Saskia ook niet in de reeks, maar dat heeft de regisseur nadien toegevoegd omdat hij anders het verhaal van die aflevering niet vond kloppen. Leen kon zich hier ook in vinden, omdat het anders constant de 'gefrustreerde lesbische' was die weer 'van haar tak maakt'. De scène van de dood van de moeder heeft ervoor gezorgd dat Saskia een beweegreden had voor haar frustraties. De vader kwam niet aan bod in het scenario, waar verder ook geen motief achter is gezocht.

Verder vindt Leen ook dat er bij *Professor T* absoluut niet bewust is omgegaan met de representatie van lesbiennes. Voornamelijk vanuit de schijverslaag werd het personage op een heel erg stereotiepe manier omschreven. Leen en de regisseur hebben hierbij aangevoeld dat ze het personage absoluut niet op die manier wilden invullen, waardoor ze geprobeerd hebben om meerdere lagen toe te voegen.

4.2.5 Overzichtstabel

Tabel 4 dient als overzicht van de voorgaande analyse. Op deze manier is er een duidelijk beeld van de conclusies van de analyse van de lesbische personages in de vier Vlaamse fictiereeksen.

Tabel 4: Overzichtstabel

	Stereotypen	Feminisme	Heteronormativiteit	Normalisatie
Kinderen van Dewindt (Eén)	- Zowel uiterlijk als karakter een positief stereotype, namelijk: Free Spirit lesbienne (excentriek, anders, non-conformist); - Geen genderstereotypen.	Noch post-feministische, noch lesbisch feministische weergave.	Reactie van de moeder toont heteronormativiteit aan: mensen die afwijken van heteronorm worden als minderwaardig gezien.	Soort van sensibilisering: slechte reactie van de moeder, verder als vrij normaal gezien in de reeks. Enkel positieve reacties.
Marsman (Eén)	Geen specifieke volledige stereotypen terug te vinden, wel veel eigenschappen uit het positieve cluster.	Geen post- of lesbisch feministische weergave.	Heteronormativiteit wordt niet bestendigd.	Heel erg genormaliseerd, het personage hoeft zelfs niet uit de kast te komen. Wordt gewoon aanvaard.
Gent-West (Vier)	- Soft butch (uiterlijk, positief cluster), angry butch (karakter, negatief stereotype); - Lesbisch worden door slechte relatie met vader.	Post-feministische weergave in scène met Sam en Sarah in sexy lingerie (hot lesbians).	Superioriteitsgevoel bij rivale Kat die Sam 'kutlikkertje' noemt, wat erg neerbuigend is.	Er is geen outing in de reeks, maar er wordt vaak denigrerend over gepraat, wat niet bijdraagt aan normalisatie.
Professor T. (Eén)	- Voornamelijk kenmerken van stereotiepe man, eerder 'butch'; - Soft butch (uiterlijk, positief cluster), angry butch (karakter, negatief cluster).	Eerder lesbisch feministische weergave.	Heteronormativiteit in bepaalde scènes: - Paul die John vraagt of hij had verwacht dat ze lesbisch was; - Saskia zegt dat hun zoon homo zou zijn als hij ballet zou doen.	Vrij genormaliseerd, geen superioriteitsgevoel aanwezig bij hetero personages.

5. Algemeen besluit

Uit de narratieve inhoudsanalyse van de vier Vlaamse fictiereeksen blijkt dat er een vrij negatieve evolutie te zien is wat betreft de representatie van lesbiennes in Vlaamse fictiereeksen. In de reeksen uit vroegere jaren, namelijk *Kinderen van Dewindt* (2005) en *Marsman* (2014), komen enkel positieve, of in *Marsman* zelfs geen, stereotypen naar boven. Hierdoor dragen deze reeksen bij tot een betere normalisatie van lesbiennes. In de recente reeksen daarentegen, namelijk *Professor T* (2019) en *Gent-West* (2018), worden de lesbische hoofdpersonages op een vrij negatief stereotiepe manier afgebeeld. Opvallend hierbij is dat in beide reeksen dezelfde stereotypen aan bod komen wat betreft het uiterlijk en het karakter van de lesbische personages. Het zijn daarnaast ook allebei misdaadreeksen, terwijl *Kinderen van Dewindt* en *Marsman* een ander genre zijn, waar andere thema's in aan bod komen. Het is verontrustend dat de recente representaties eerder negatief zijn. Dit zorgt er namelijk voor dat bestaande negatieve stereotypen rond lesbienne bevestigd worden.

Het is hierbij echter wel belangrijk te vermelden dat er een verschil is tussen de representatie van lesbiennes in reeksen die verschenen op de openbare omroep en reeksen die verschenen op commerciële zenders. *Gent-West* is de enige reeks van een commerciële zender waar een lesbisch personage een belangrijke rol heeft. De overige drie reeksen werden uitgezonden door de openbare omroep. Het valt op dat de drie reeksen van de openbare omroep erg inzetten op normalisering. Voornamelijk in *Marsman* is er amper reactie op de coming out van het lesbische personage. In *Professor T* reageren de collega's van het personage erg positief, ondanks het feit dat de nadruk wel gelegd wordt op of ze al dan niet verwacht hadden dat het personage lesbisch zou zijn. Daarnaast wordt er heel normaal omgegaan met de zwangerschap van het lesbische koppel. In *Kinderen van Dewindt* is er ook normalisering, maar de moeder van het personage reageert hier wel erg negatief. Zij draait uiteindelijk ook bij, wat ervoor zorgt dat er wat betreft de openbare omroep enkel positieve verhaallijnen te zien zijn in verband met de coming out van het lesbische personage. Daardoor is het mogelijk te concluderen dat de openbare omroep wel een belangrijke rol speelt bij de representatie en meer bepaald bij de normalisatie van lesbiennes.

Kinderen van Dewindt was de eerste fictiereeks waarbij een lesbienne een belangrijk hoofdpersonage is. Zoals de actrices in kwestie aangeven, was het belangrijk om eerst de lans te breken door een opvallende coming out te doen waarbij de nadruk lag op hoe moeilijk het is om uit de kast te komen en wat dit doet met de relaties met familie en vrienden. Dit gebeurde in *Kinderen van Dewindt*. Daarna komen lesbiennes meer genormaliseerd aan bod. Het wordt niet langer gezien als iets 'anders' en er zijn ook geen reacties te zien waarbij mensen de personages anders behandelen omwille van hun geaardheid. In *Marsman* is er zelfs geen echte coming out meer, maar wordt de vrouwelijke partner gewoon voorgesteld aan familie en vrienden. Dit maakt dat deze reeks de enige is zonder stereotypen en met een

volledige normalisatie van het lesbische personage. Ook in *Gent-West* is er geen coming out van het lesbische personage. Hier zijn echter wel neerbuigende commentaren terug te vinden. Dit kan echter ook te wijten zijn aan het genre van de reeks en aan het feit dat het verhaal zich in de gevangenis afspeelt.

Bij *Gent-West* is er echter een belangrijke nuance. Deze reeks is namelijk een remake van een Australisch format, waardoor de vrijheid van de invulling van de personages erg beperkt is. Hierbij is het voornamelijk belangrijk in het achterhoofd te houden dat bepaalde landen beter omgaan met homoseksualiteit dan andere. Wanneer formats worden overgenomen, wordt ook een bepaald soort beeldvorming overgenomen van deze landen. De context is met andere woorden heel belangrijk voor representatie van holebi's, aangezien een toonaangevende beeldvorming misschien niet toonaangevend is in het land waar het format wordt overgenomen. Ook hier is een vervolgonderzoek naar de beeldvorming van holebi's in formats aan te raden. Hierbij zou de focus moeten liggen op de manier waarop deze beeldvorming wordt verspreid naar andere landen, waar eventueel een andere toonaangevende beeldvorming terug te vinden is.

De recente representaties van lesbiennes zijn eerder negatief. Deze negatieve stereotypen komen terug in beide misdaadreeksen. Een vervolgonderzoek waarbij wordt nagegaan of die negatieve stereotypen eerder afkomstig zijn van het genre dan van de geaardheid van het personage is nodig om deze conclusie te vervolledigen. Wat ook interessant kan zijn is een vervolgonderzoek waarbij de representatie van lesbiennes longitudinaal gevolgd wordt. Hierbij kan dan op een kwantitatieve manier gekeken worden of er meer representatie is doorheen de jaren, maar ook of er samenhang is met een klimaat van acceptatie in de samenleving.

Wat betreft een verdere normalisering en de manier waarop lesbiennes gerepresenteerd worden, is er nog werk aan de winkel. De openbare omroep leek met *Marsman* op de goede weg, maar met *Professor T* zet VRT opnieuw een kleine stap achteruit wat betreft de normalisatie van lesbiennes. Voor commerciële zenders ligt dit anders, aangezien de representatie van lesbiennes hier erg negatief stereotyp is. De voorbije jaren is er ook alleen representatie van lesbiennes in misdaadreeksen en aangezien uit deze analyse blijkt dat de negatieve stereotypen enkel terugkomen in dit genre, is het belangrijk dat er naar de toekomst toe ook opnieuw lesbische hoofdpersonages terugkomen in andere genres. Ondanks het feit dat de openbare omroep sterk inzet op normalisering, kan de representatie nog steeds beter. Het is duidelijk een kwestie van meer in te zetten op personages waarbij de issues losstaan van de geaardheid. Dit zorgt ervoor dat lesbiennes meer worden genormaliseerd. Op deze manier kan er neutraler worden omgegaan met de representatie van lesbiennes, wat ervoor kan zorgen dat de heteronormativiteit vermindert.

Het gevoerde onderzoek is echter geen receptieonderzoek. De bedoeling hier is dat er voornamelijk gekeken wordt naar hoe lesbiennes in Vlaamse fictiereeksen aan bod komen en of deze representatie al dan niet stereotiep gebeurt. De focus ligt met andere woorden wel op de inhoud, maar niet op wat deze inhoud met mensen doet. Deze analyse is echter wel relevant voor eventueel vervolgonderzoek, waarbij aan de hand van deze voorgaande narratieve inhoudsanalyse onderzocht kan worden hoe deze inhoud mensen al dan niet beïnvloedt.

In deze analyse van Vlaamse fictiereeksen werd voornamelijk gefocust op de verhaallijnen van de lesbische personages. Om een compleet beeld te krijgen van de reeks, is een onderzoek waarbij de volledige reeks geanalyseerd wordt aangewezen. Op die manier kunnen ook de motieven van andere personages en de rol van het genre onder de loep worden genomen.

Het is belangrijk in het achterhoofd te houden dat het huidige onderzoek voornamelijk een interpretatieve analyse is, waarbij mijn eigen geaardheid eventueel ook een rol heeft gespeeld in de manier waarop ik naar de reeksen heb gekeken. De reeksen werden op een systematische wijze geanalyseerd, waarbij deze analyse eerst werd gevoed door bestaande literatuur om mogelijke subjectiviteit weg te werken. Door de reeksen te transcriberen en gebruik te maken van bepaalde analysekaders alvorens mijn eigen bevindingen te toetsen aan het theoretisch kader, wordt de subjectiviteit van het onderzoek tot een minimum herleid. Door goed na te denken over deze systematiek, maar ook over protocols en analysekaders, werd er in dit onderzoek aan zelfcontrole gedaan.

Een sterkte van dit onderzoek is dat er naast een systematische analyse ook werd gepraat met de actrices in kwestie. Zij zijn in de reeksen meer geweest dan alleen maar marionetten die een taak uitvoeren. Door zelf hun personage vorm te geven en door zelf motieven te zoeken achter de daden van hun personage, hebben deze vrouwen ook als creatievelingen bijgedragen aan de representatie van lesbiennes. Hieruit is veelal gebleken dat ze deze taak echt ter harte hebben genomen. Ze hebben in de mate van het mogelijke geprobeerd om verschillende lagen te geven aan de personages en om eventuele stereotypen af te vlakken. Dit heeft ervoor gezorgd dat de personages veel dieper gaan dan enkel oppervlakkige stereotypen die al dan niet opgelegd werden in de scenario's. Uit deze interviews is veel informatie gekomen die de analyse enigszins nuanceert, maar vaak ook kracht bijzet. De algemene trend van de interviews is dat de actrices aangeven dat ze het als kunstenaars en als mediamakers belangrijk vinden om de heersende heteronormativiteit aan te kaarten en met behulp van hun bereik willen bijdragen aan de normalisering van lesbiennes in de samenleving.

6. Bibliografie

6.1 Wetenschappelijke literatuur

Alimahomed, S. (2010). Thinking outside the rainbow: women of color redefining queer politics and identity. *Social Identities*, 16(2), 151-168.

Bimbi, D. S., & Golub, S. A., & Parsons, J. T., & Walker, J. J. (2012). Butch Bottom-Femme Top? An Exploration of Lesbian Stereotypes. *Journal of Lesbian Studies*, 16(x), 90-107.

Blashill, A. J., & Powlishta, K. K. (2009). Gay stereotypes: The use of sexual orientation as a cue for gender-related attributes. *Seks Roles*, 61(x), 783–793.

Brambilla, M., & Carnaghi, A., & Ravenna, M. (2011). Status and Cooperation Shape Lesbian Stereotypes. *Social Psychology*, 42(2), 101-110.

Chung, S. K. (2007). Media Literacy Art Education: Deconstructing Lesbian and Gay Stereotypes in the Media. *The International Journal of Art & Design Education*, 26(1), 98-107.

Clarke, H.M., & Arnold, K. A. (2017). Diversity in gender stereotypes? A comparison of heterosexual, gay and lesbian perspectives. *Canadian Journal of Administrative Science*, 34(2), 149-158.

Cover, R. (2004). Bodies, Movements and Desires: Lesbian/Gay Subjectivity and the Stereotype. *Journal of Media & Cultural Studies*, 18(1), 81-97.

Creed, B. (1995). Lesbian Bodies: Tribades, Tomboys and Tarts. In E. Grosz, & E. Probyn (Ed.), *Sexy Bodies: The Strange Carnalities of Feminism* (pp. 86-103). Londen & New York: Routledge.

Delmar, R. (1994). What is feminism? In A. C. Herrmann & A. J. Stewart (Ed.), *Theorizing Feminism: Parallel trends in the humanities and social sciences* (pp. 5-25). Boulder: Westview Press.

Dhaenens, F. (2012). Gay Male Domesticity on the Small Screen: Queer Representations of Gay Homemaking in Six Feet Under and Brothers & Sisters. *Popular Communication*, 10(3), 217-230.

Dhaenens, F., Van Bauwel, S., & Vanlee, F. (2018). Sexual Diversity on the Small Screen: Mapping LGBT+ Characters in Flemish Television Fiction (2001-2016).

Dow, B.J. (2001) 'Ellen, Television, and the Politics of Gay and Lesbian Visibility'. *Critical Studies in Mass Communication*, 18, 123-40.

Ellis, S. J., & Peel, E. (2010). Lesbian feminisms: Historical and present possibilities. *Feminism & Psychology*, 21(2), 198-204.

Everitt, J. M., & Camp, M. (2009). Changing the Game Changes the Frame: The Media's use of lesbian Stereotypes in Leadership versus Election Campaigns. *Canadian Political Science Review*, 3(3), 24-39.

Gamson, J. (2000). Lesbians, Gays, Straights and the Media. *GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies*, 6(3), 451-454.

Geiger, W., Harwood, J., & Hummert, M. L. (2006). College Students' Multiple Stereotypes of Lesbians: A Cognitive Perspective. *Journal of Homosexuality*, 51(3), 165-182.

Gill, R. (2007). Postfeminist Media Culture? *Gender and the Media*. Cambridge: Polity Press.

Gomillion, S. C., & Giuliano, T. A. (2011). The Influence of Media Role Models on gay, Lesbian and Bisexual Identity. *Journal of Homosexuality*, 58(3), 330-354.

Goodloe, A. (1994). Lesbian-Feminism and Queer Theory: Another "Battle of the Sexes"? Geraadpleegd op 3 april, 2019 via <http://amygoodloe.com>

Greenwald, A. G., & Banaji, M. R. (1995). Implicit Social Cognition: Attitudes, Self-Esteem, and Stereotypes. *Psychological Review*, 102(1), 4-27.

Hall, E. J., & Rodriguez, M. S. (2003). The Myth of Postfeminism. *Gender & Society*, 17(6), 878-902.

Hammack, P. L. (2005). The Life Course Development of Human Sexual Orientation: An Integrative Paradigm. *Human Development*, 48(x), 267-290.

Hylton, M. E. (2005). Heteronormativity and the Experiences of lesbian and Bisexual Women as Social Work Students. *Journal of Social Work Education*, 41(1), 67-82.

Jackson, S. (2006). Gender, sexuality and heterosexuality. *Feminist Theory*, 7(1), 105-121.

- Jackson, S., & Gilbertson, T. (2009). 'Hot Lesbians': Young People's Talk About Representations of Lesbianism. *Sexualities*, 12(2), 199-224.
- Kite, M. E., & Deaux, K. (1987). Gender Belief Systems: Homosexuality and the Implicit Inversion Theory. *Psychology of Women Quarterly*, 11(x), 83-96.
- Kitzinger C., & Wilkinson S. (1994). Virgins and queers: Rehabilitating heterosexuality. *Feminism & Psychology*, 4(2), 330-336.
- Levina, M., Waldo, C. R., & Fitzgerald. (2000). We're Here, We're Queer, We're on TV: The Effects of Visual Media on Heterosexuals' Attitudes Toward Gay Men and Lesbians. *Journal of Applied Social Psychology*, 30(4), 738-758.
- McKenna, S. E. (2002). The Queer Insistence of Ally McBeal: Lesbian Chic, Postfeminism, and Lesbian Reception. *The Communication Review*, 5(x), 285-314.
- McNeill, T. (2013). Seks education and the promotion of heteronormativity. *Sexualities*, 16(7), 826-846.
- McRobbie, A. (2004). Post-feminism and popular culture. *Feminist Media Studies*, 4(3), 255-264.
- Niedlich, C., Steffens, M. C., Krause, J., Settke, E., & Ebert, I. D. (2015). Ironic Effects of Sexual Minority Group Are lesbians Less Susceptible to Invoking Negative Female Stereotypes than Heterosexual Women? *Arch. Sex. Behav.*, 44(x), 1439-1447.
- Offen, K. (1988). Defining Feminism: A Comparative Historical Approach. *Chicago Journals*, 14(1), 119-157.
- Robinson, K. H. (2005). 'Queerying' Gender: Heteronormativity in early childhood education. *Australian Journal of Early Childhood*, 30(2), 19-28.
- Snyder, M., & Uranowitz, S. W. (1978). Reconstructing the past: Some cognitive consequences of person perception. *Journal of Personality and Social Psychology*, 36(9), 941-950.
- Stein, A. (1992). Sisters and Queers: The Decentering of Lesbian Feminism. *Socialist Review*, 22(1), 33-55.
- Thompson, D. (1992). Against the dividing of women: lesbian feminism and heterosexuality. *Feminism & Psychology*, 2(3), 387-398.

Viss, D. C., Burn, S. M. (2001). Divergent Perceptions of Lesbians: A Comparison of Lesbian Self-Perceptions and Heterosexual Perceptions. *The Journal of Social Psychology*, 132(2), 169-177.

Wester, F., & Weijers, A. (2006). Narratieve analyse en transcriptie; Culturele thema's in de sitcom. In F. Wester (Ed.), *Inhoudsanalyse: theorie en praktijk* (pp. 161-189). Kluwer.

Wilkinson, W. W. (2006). Exploring heterosexual women's anti-lesbian attitudes. *Journal of Homosexuality*, 51(2), 139-155.

Yep, G. A. (2003). The Violence of Heteronormativity in Communication Studies: Notes on Injury, Healing, and Queer World-Making. *Journal of Homosexuality*, 45(2), 11-59.

6.2 Niet-wetenschappelijke bronnen

ATV (2018, 12 augustus). *Man slachtoffer van homofob geweld tijdens Antwerp Pride* [online videoreportage]. Geraadpleegd op 4 juli, 2019 via <https://atv.be/nieuws/man-slachtoffer-van-homofob-geweld-tijdens-antwerp-pride-63698>

BELGA (2018, 21 mei). *Drie jongemannen slachtoffer van homofob geweld, daders zijn spoorloos* [online persartikel]. Geraadpleegd op 4 juli 2019 via https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20180521_03522931

BELGA (2018, 8 augustus). *Homofob geweld in Gent: man blijft aangehouden, vrouw vrij onder voorwaarden* [online persartikel]. Geraadpleegd op 4 juli, 2019 via https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20180808_03654005

Cavaria (2019). *LGBT+-fob geweld* [webpagina]. Geraadpleegd op 4 juli, 2019 via <https://cavaria.be/geweld>

Departement Cultuur, Jeugd en Media (s.d.). *Beeldvorming en seksuele identiteit* [webpagina]. Geraadpleegd op 4 juli, 2019 via <https://cjsm.be/media/themas/mediawijsheid/beeldvorming/beeldvorming-en-seksuele-identiteit>

D'haese, L., Dewaele, A., & Van Houtte, M. (2014). Geweld tegenover holebi's – II. Steunpunt gelijkemansbeleid – 3de generatie, *x(x)*, 49-56.

De Standaard (2017, 17 mei). *Homo's veel zichtbaarder op tv dan lesbiennes en transgenders* [online persartikel]. Geraadpleegd op 4 juli, 2019 via http://www.standaard.be/cnt/dmf20170516_02885397

Hubo, B. (1999, 4 november). *Holebi's vragen evenwichtig beeld in media* [online persartikel]. Geraadpleegd op 4 juli, 2019 via <http://www.standaard.be/cnt/dst9911040015>

Knack (2012, 7 augustus). *Weer homo in elkaar geslagen* [online persartikel]. Geraadpleegd op 4 juli, 2019 via <https://www.knack.be/nieuws/belgie/weer-homo-in-elkaar-geslagen/article-normal-62888.html>

Knack Weekend (2017, 22 april). *De Vlaamse beeldvorming van holebi's: 'Het onderwerp kwam niet aan bod in de krant, op radio of tv'* [online persartikel]. Geraadpleegd op 4 juli, 2019 via <https://weekend.knack.be/lifestyle/maatschappij/de-vlaamse-beeldvorming-van-holebi-s-het-onderwerp-kwam-niet-aan-bod-in-de-krant-op-radio-of-tv/article-longread-843855.html>

Spoormakers, S. (2017, 19 mei). *Homofob geweld neemt toe én blijft te vaak onbestraft* [online persartikel]. Geraadpleegd op 4 juli, 2019 via <https://www.hln.be/nieuws/binnenland/homofob-geweld-neemt-toe-en-blijft-te-vaak-onbestraft~afbd4847/>

Vlaamse Overheid (2004, 25 januari). *Jongeren aanvaarden holebi's, zich 'outen' blijft een probleem* [online persbericht]. Geraadpleegd op 4 juli, 2019 via <https://www.vlaanderen.be/vlaamse-overheid/persberichten/jongeren-aanvaarden-holebis-zich-outen-blijft-probleem>

Gelijke Kansen in Vlaanderen (2010, December). *Holebi- en transgenderbeleid in Vlaanderen. Een inleiding* [brochure]. Geraadpleegd op 4 juli, 2019 via <https://www.vlaanderen.be/publicaties/holebi-en-transgenderbeleid-in-vlaanderen-een-inleiding>

VTM Nieuws (2012, 25 juli). *Homofob geweld in Gent* [online videoreportage]. Geraadpleegd op 4 juli, 2019 via <https://nieuws.vtm.be/binnenland/24248-homofob-geweld-gent>

7. Bijlagen

Zie ZIP-file op Canvas.